

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

IVAN TADIĆ

**KRETANJE PLAĆA U REPUBLICI HRVATSKOJ U ODNOSU NA
EUROPSKU UNIJU**

Diplomski rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

**KRETANJE PLAĆA U REPUBLICI HRVATSKOJ U ODNOSU NA
EUROPSKU UNIJU**

Diplomski rad

Student: Ivan Tadić

Studijski smjer: Turizam i razvoj

Kolegij: Ekonomija rada i ljudski potencijali

Mentor: Prof. dr. sc. Marija Bušelić

Pula, rujan 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Ivan Tadić, kandidat za magistra Poslovne ekonomije, smjera turizam i razvoj, izjavljujem da sam završni rad pod naslovom „Kretanje plaća u Republici Hrvatskoj u odnosu na Europsku uniju“ napisao prema Pravilniku o diplomskom radu, uz pomoć mentorice prof. dr.sc. Marije Bušelić, koristeći se pritom odgovarajućom literaturom.

U Puli, rujan 2015.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Osnovni pokazatelji gospodarskog stanja Hrvatske.....	2
2.1. Razvojna razdoblja gospodarstva	2
2.2. Gospodarski rast	3
2.3. Osobna potrošnja	7
2.4. Potrošnja države	8
2.5. Investicije.....	10
2.5. Vanjska trgovina.....	12
3. Plaće i ukupna gospodarska kretanja u Hrvatskoj.....	14
3.1. Kretanje plaće	14
3.2. Udio plaće u BDP-u.....	15
3.3. Zaposlenost i plaće	17
3.4. Raspodjela plaće – potrošnja kućanstva	20
3.5. Izdaci za zaposlene	21
3.6. Socijalna kohezija – siromaštvo, nejednakost raspodjele dohotka.....	22
4. Oporezivanje rada u Hrvatskoj.....	24
5. Tržište rada i socijalna kretanja u EU	28
5.1. Trendovi u zaposlenosti.....	28
5.2. Kretanje stope nezaposlenosti	30
5.3. Stvaranje novih radnih mjesta	31
5.4. Programi Europske unije za poticanje zapošljavanja	33
5.5. Učinak poreznog klina na tržište rada	36
5.6. Mobilnost tržišta rada u EU.....	38
6. Usporedba makroekonomskih kretanja Hrvatske i EU	41
6.1. Tržište rada	41
6.2. Poslovno okruženje i konkurentnost.....	43
6.3. Dug opće države i fiskalna politika	50
7. Usporedba kretanja plaća Hrvatske i članica EU	52
7.1. Sustav minimalne plaće u Hrvatskoj i EU.....	53
7.1.1. Kretanje minimalne plaće u RH.....	54
7.1.2. Kretanje minimalne plaće u zemljama EU	54

7.2. Očekivani budući trendovi kretanja plaća u Hrvatskoj i EU	58
8. Zaključak	60
Literatura	62
Popis slika	64
Popis tablica	65
Popis grafikona.....	66
Sažetak	68
Summary	68

1. Uvod

Plaće su jedna od najintrigantnijih tema u ekonomsko-socijalnim analizama zbog svoje dvostruke uloge. One su, s jedne strane, dohodak radnika ostvaren kao naknada za obavljeni rad. Za radnika i njegovu obitelj plaće su najčešće dominantan izvor sredstava za život, koji uz to radniku donosi osjećaj korisnosti ili vrijednosti. S druge strane, plaće su trošak poslovanja za poslodavca, i to vrlo značajan trošak po svom opsegu. Takvo dvojstvo plaća dovodi do različitih stavova u ocjeni njihove uloge, dinamike i apsolutne veličine. U osnovi, radnici bi željeli da su njihove plaće što veće i da rastu što brže, a poslodavci da su one što niže. U argumentaciji takvih težnji i jedni i drugi će se nerijetko pozivati na opće vrijednosti poput socijalne pravde, dostojanstvena života, brige za razvoj i napredak poduzeća i društva u cjelini, društvenu odgovornost i slično.

Cilj rada je prikazati kompletno stanje gospodarstva u Hrvatskoj te EU kako bi se jasno mogli prikazati i razumjeti trendovi u kretanju visine plaća. Rad se sastoji od osam poglavlja. Prvo poglavlje se odnosi na uvod rada gdje se opisuje tema te razrađuje kompozicija rada. Drugo poglavlje prikazuje osnovne pokazatelje gospodarskog stanja Hrvatske, gdje će se prikazati na dužim vremenskim serijama osnovni makroekonomski pokazatelji te njihova kretanja. Treće poglavlje govori o plaćama u Hrvatskoj te će se tako ovdje moći vidjeti trendovi u kretanju plaće, udjelu plaće u BDP-u, raspodjeli plaće odnosno osobnoj potrošnji, siromaštvu i nejednakosti u raspodjeli dohotka te izdacima za zaposlene. U četvrtom će poglavlju biti riječi o oporezivanju rada u Hrvatskoj te će se predstaviti porezni sustav Hrvatske po pitanju oporezivanja dohotka, stope koje se primjenjuju itd. Peto poglavlje govori o tržištu rada i socijalnim kretanjima u EU, te će se tako ovdje prikazati podaci o trendovima u broju zaposlenih, kretanju stope nezaposlenih, stvaranju novih radnih mjesta i programima Unije za poticanje zapošljavanja te mobilnosti tržišta rada. U šestom će se poglavlju usporediti makroekonomski pokazatelji Hrvatske i EU i to ponajprije po pitanju tržišta rada i poslovnog okruženja, kao i javnog sektora. U sedmom će se poglavlju usporediti kretanje plaće Hrvatske i EU, te će između ostalog biti riječi o sustavu minimalne plaće te trendovima koji se očekuju u budućnosti po pitanju kretanja visine plaće.

U radu se koristila dostupna literatura kao i znanstvene metode analize, sinteze, komparativne deskripcije i slično.

2. Osnovni pokazatelji gospodarskog stanja Hrvatske

Kako bi se uvidjelo okruženje u kojem se isplaćuju i primaju plaće u Hrvatskoj, najbolje je prvo sagledati cjelokupnu gospodarsku „krvnu sliku“ države. U tom pogledu će se u ovom poglavlju razmatrati osnovni makroekonomski pokazatelji i njihova kretanja.

2.1. Razvojna razdoblja gospodarstva

S obzirom na brojna događanja kako u povijesti tako i u samom razvoju samostalne države Hrvatske, može se govoriti o tri razdoblja gospodarskog razvoja, a to su:¹:

1. Tranzicijski šok (1991–1993),
2. Stabilizacija (1994–1999) i
3. Zrela tranzicija (2000–2008).

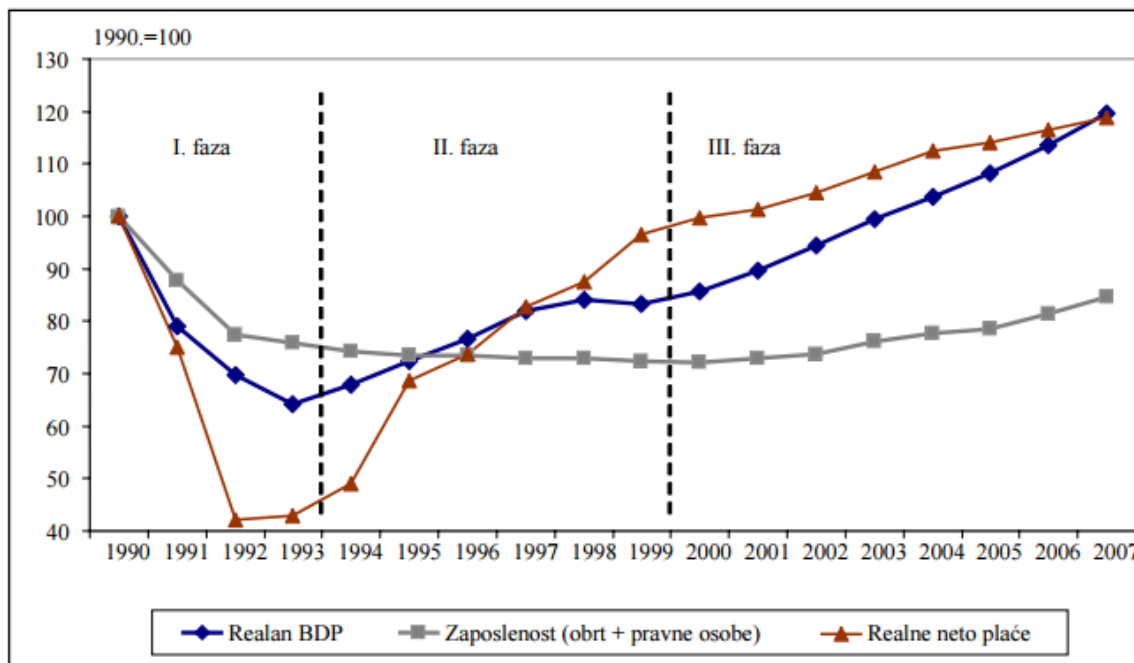
Sva ova tri razdoblja te njihova glavna obilježja su imala snažan utjecaj na kretanje plaća. U razdoblju tranzicijskog šoka razina je proizvodnje pala na manje od dvije trećine razine iz 1990. godine. Navedeno se može vidjeti i iz slike 1 u nastavku rada. To se ponajprije može zahvaliti potpunoj promjeni gospodarskog sustava, ali i utjecaju ratnih zbivanja te borbi za samostalnost države. Zbog same prilagodbe takvom šoku, pristupilo se ponajprije kroz kanal korekcije plaća, stoga su u dvije godine realne plaće smanjene za 60%, a pad zaposlenosti je bio manjeg opsega nego pad proizvodnje ili plaća. Razdoblje tranzicijskog šoka je bilo obilježeno vrlo visokom inflacijom, koja je tada onemogućavala ozbiljniju koncentraciju na razvoj gospodarstva.

Nadalje, u 1993. godine bio je aktualan stabilizacijski program koji je izazvao dosta kontroverza, ali je i bio jedina prava prekretnica u svim domenama gospodarskog života u tom razdoblju. Gotovo su svi gospodarski podaci pokazivali da stvari nakon provedbe programa više nisu bile iste. Došlo je do rasta gospodarstva zbog uvođenja tzv. stabilizacijske dividende. „Zaustavljanjem inflacije otvoren je put reformama, tako da su te i narednih godina provedene reforme deviznog poslovanja i poreznog sustava (1994), intenzivirana je privatizacija, pred sam kraj razdoblja stabilizacije uveden je porez na dodanu vrijednost (1998), a započela je i reforma mirovinskog sustava (1999). Kraj razdoblja stabilizacije obilježile su bankarska kriza te intenzivna privatizacija banaka (1998/99), dok je

¹Nestić, D. (2009): *Plaće u Hrvatskoj: trendovi, problemi i očekivanja*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 1-2, str. 167

gospodarstvo ušlo u kratkotrajnu recesiju uzrokovanu učincima domaće bankarske i uvezene ruske krize².

Grafikon 1. BDP, zaposlenost i plaće tijekom tri faze gospodarskog razvoja Hrvatske

Izvor: Nestić, D. (2009): *Plaće u Hrvatskoj: trendovi, problemi i očekivanja*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 1-2, str. 168

Glavna se prekretnica po pitanju ekonomskih kretanja u Hrvatskoj dogodila 2000. godine, te se poklopila sa značajnim političkim promjenama, međutim ne može se reći da je bila povezana isključivo s njima. Navedeno se može i primijetiti na slici 1., gdje se od 2000. godine zamjećuje rast i po pitanju realnog BDP-a, zaposlenosti te realnih neto plaća. Dakle može se vidjeti da u navedenom razdoblju tranzicijski reformski procesi imaju obilježje zrelosti, a došlo je i do intenziviranja procesa europskih integracija.

2.2. Gospodarski rast

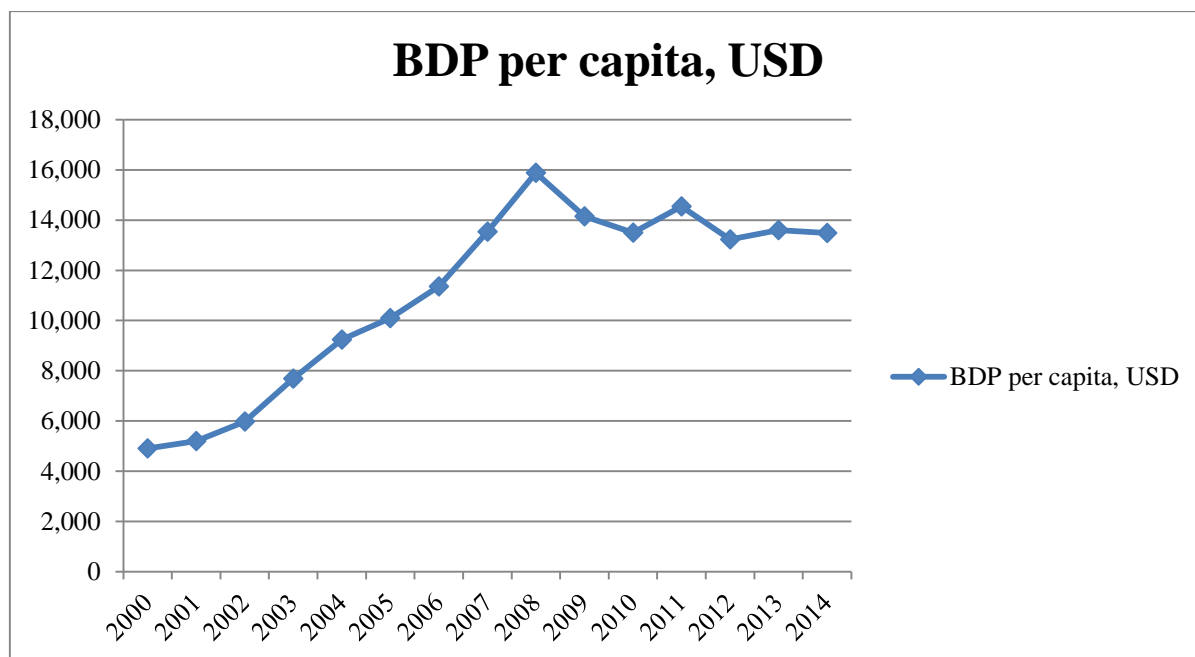
Što se tiče gospodarskog rasta, on je nakon 2000. godine bio uglavnom kontinuiran te relativno visok, te je prvi puta tijekom razdoblja tranzicije došlo do rasta zaposlenosti. U 2007. godini su realne plaće i realni BDP dosegle razinu koja je bila približno 20% veća nego

²Nestić, D. (2009): *Plaće u Hrvatskoj: trendovi, problemi i očekivanja*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 1-2, str. 167

1990. godine, tako da se može reći da se odnos plaća i BDP-a te godine vratio na predtranzicijsku razinu.

U nastavku ovog poglavlja će se prikazati makroekonomska kretanja Hrvatskog gospodarstva izravno povezana sa prikazom gospodarskog rasta.

Grafikon 2. Kretanje BDP-a percapita u RH za razdoblje od 2000. do 2014., USD

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

BDP percapita je najviši bio 2008. godine kada je iznosio 16.000 dolara. Zahvaljujući svjetskoj financijskoj krizi 2008. na površinu su isplivali duboki strukturni problemi, uključujući nekonkurentnu izvoznu industriju, znatan privatni dug, nerazvijeno tržište rada i slabo upravljanje javnim financijama. Zbog tih čimbenika, pojačanih nepovoljnim vanjskim okruženjem, BDP p/c je počeo padati te u 2014. godini iznosi oko 13.480 dolara.

Grafikon 3. Stopa rasta industrijske proizvodnje za razdoblje od 2000. do 2014.

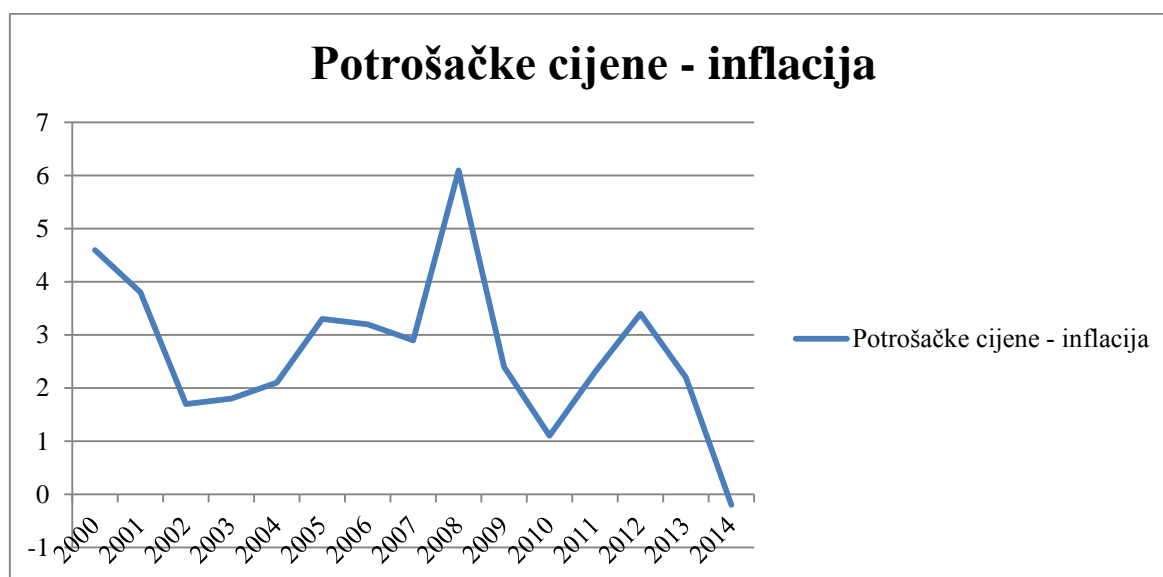

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Nagli pad stope industrijske proizvodnje krenuo je sa 2007. godinom, te je najnižu razinu dosegla 2009. godine. Uzrok je recesija, te slabost domaće potražnje u kombinaciji s nepovoljnim vanjskim okruženjem i slabijom inozemnom potražnjom, a sve je to negativno utjecalo na kretanja u industrijskoj proizvodnji. Važnu ulogu u padu stope industrijske proizvodnje imala su i restrukturiranja najvećih poduzeća. Na taj se način produljio problem deindustrijalizacije koji je trajao zadnja tri desetljeća.

Od 2012. godine industrijska proizvodnja bilježi trend zamjetnog rasta. Fizički je obujam industrijske proizvodnje rastao u skladu s povećanjem prodaje u inozemstvu, a ponajviše se tu radilo o kapitalnim proizvodima te proizvodima netrajnih dobara za široku potrošnju.

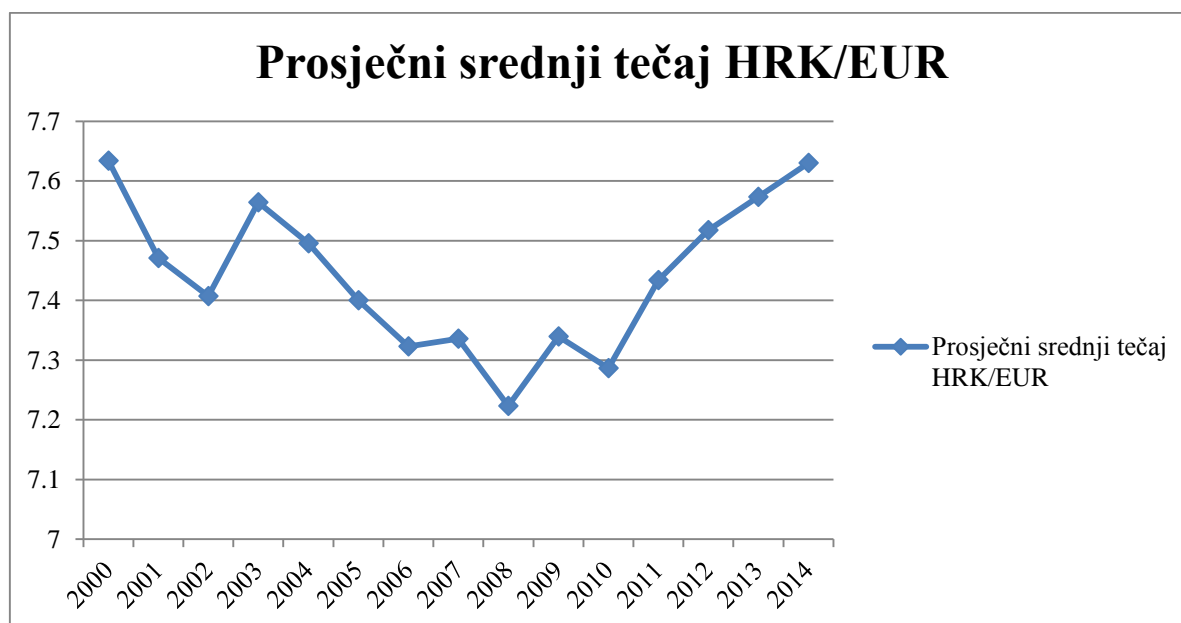
Grafikon 4. Kretanje stope inflacije za razdoblje od 2000. do 2014

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Suprotno mnogim drugim zemljama u regiji, Hrvatska je iskusila relativno nisku i uglavnom stabilnu inflaciju tijekom prošlog desetljeća. Godišnja inflacija prosječno je iznosila 2,8 % tijekom prošlog desetljeća, što je treća najniža razina među zemljama srednje i istočne Europe i baltičkim zemljama. Najviša je bila 2008. godine kada je bila veća od 6%, a od početka krize 2009. godišnja se inflacija spustila na prosječno 2,2 %.

Grafikon 5. Kretanje prosječnog srednjeg tečaja HRK/EUR za razdoblje od 2000. do 2014.

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Tijekom prošlog desetljeća devizni tečaj HRK/EUR ostao je uglavnom stabilan, s kretanjima između 7,2 i 7,7. U 2014. godini prosječni srednji tečaj je bio na razini onog iz 2000. godine, te je to ujedno i najviša razina tečaja u posljednjih 14 godina.

2.3. Osobna potrošnja

Na potrošnju u Hrvatskoj otpada oko 80% BDP-a RH te je upravo to komponenta o kojoj u najvećoj mjeri ovisi kretanje BDP-a. Što se tiče osobne potrošnje, ona u Hrvatskoj čini najveći dio ukupne potrošnje, i to 53,8% BDP-a, dok u Europskoj uniji ona iznosi 56,3%, a u EU 10 iznosi 57,8%.

Tablica 1. Osnovne sastavnice potrošnje i udio ukupne potrošnje u BDP-u

Godina	Nominalni BDP (mlrd. kn)	Osnovne sastavnice potrošnje (mlrd. kn)			Udio potrošnje u BDP-u
		Kućanstva	NPUSK	Država	
2010.	323,8	189,3	3,1	65,0	79,5%
2011.	330,2	194,5	3,3	65,3	79,7%
2012.	330,2	195,4	3,3	65,3	79,9%
2013. (6.mj)	158,9	97,9	1,7	32,6	83,2%

*NPUSK = Nefitne udruge koje služe kućanstvima

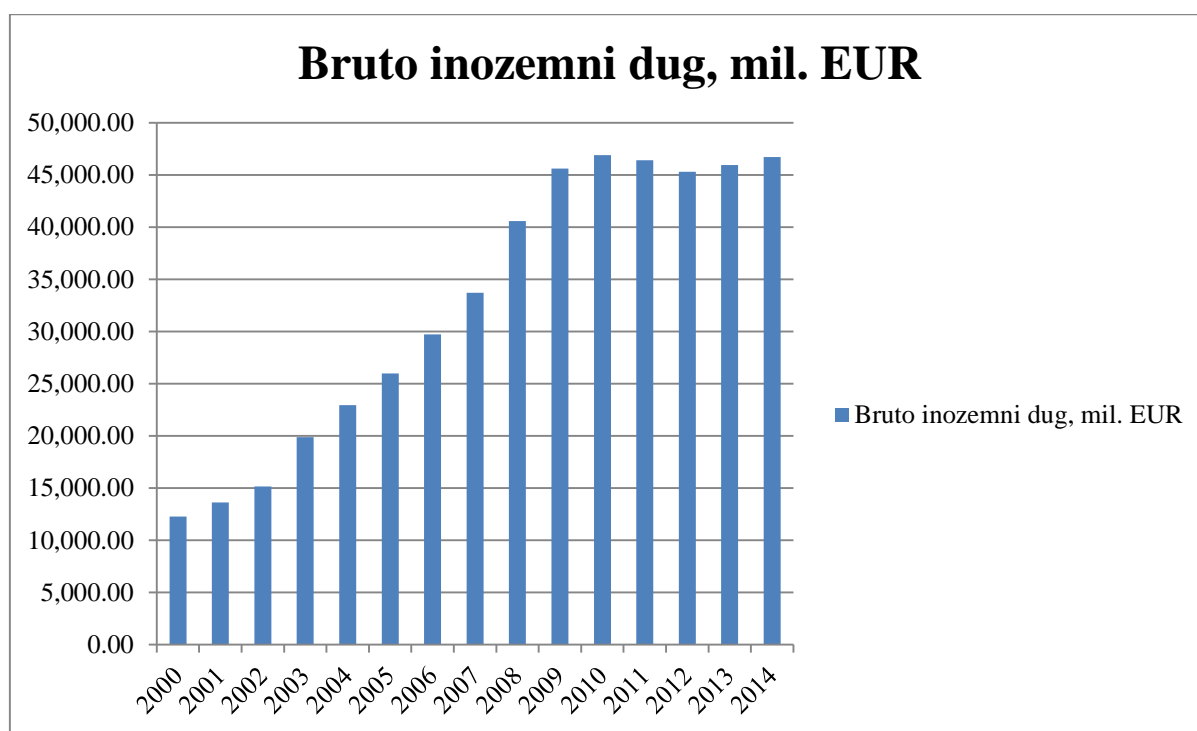
Izvor: Kroflin, M. (2013): *Pregled stanja hrvatskog gospodarstva i javnih financija*, listopad 2013., Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja, Zagreb, dostupno na: http://www.nsz.hr/datoteke/13-14/Stanje_u_gospodarstvu_Listopad_2013.pdf, str. 3, (23.08.2015)

Iz priložene tablice može se vidjeti da je došlo do rasta potrošnje kućanstava koja se kretala od 189 do 195 milijardi kn. U prvoj polovici 2013. godine kućanstva su potrošila 97,9 milijardi kuna. Potrošnja države je stagnirala te se kretala na razini 65 milijardi kuna, kao i potrošnja udruga koje služe kućanstvima. Slijedom svega navedenog, udio potrošnje u BDP-u je imao mali rast, od 79,5% do 79,9%. U prvih 6. mjeseci 2013. godine udio potrošnje u BDP-u je iznosio 83,2%.

2.4. Potrošnja države

Zbog razine i dinamike hrvatskog duga opće države, koji je pogoršan slabostima u upravljanju javnim sektorom, došlo je do alarmantnog stanja po pitanju javnih financija koje zahtijeva hitne i učinkovite intervencije. Došlo je do naglog rasta udjela javnog duga u BDP-u što je potpomognuto dugotrajnom recesijom u kombinaciji sa znatnim prijenosima obveza državnih poduzeća. Osim toga, unatoč relativno niskoj kamatnoj stopi kamatni rashodi su porasli. Sve ovo navedeno je dodatno pogoršano zbog relativno slabog upravljanja javnim sektorom, što uzrokuje nisku učinkovitost potrošnje (uključujući zdravstvo i mirovinski sustav), i slabog upravljanja javnim financijama.

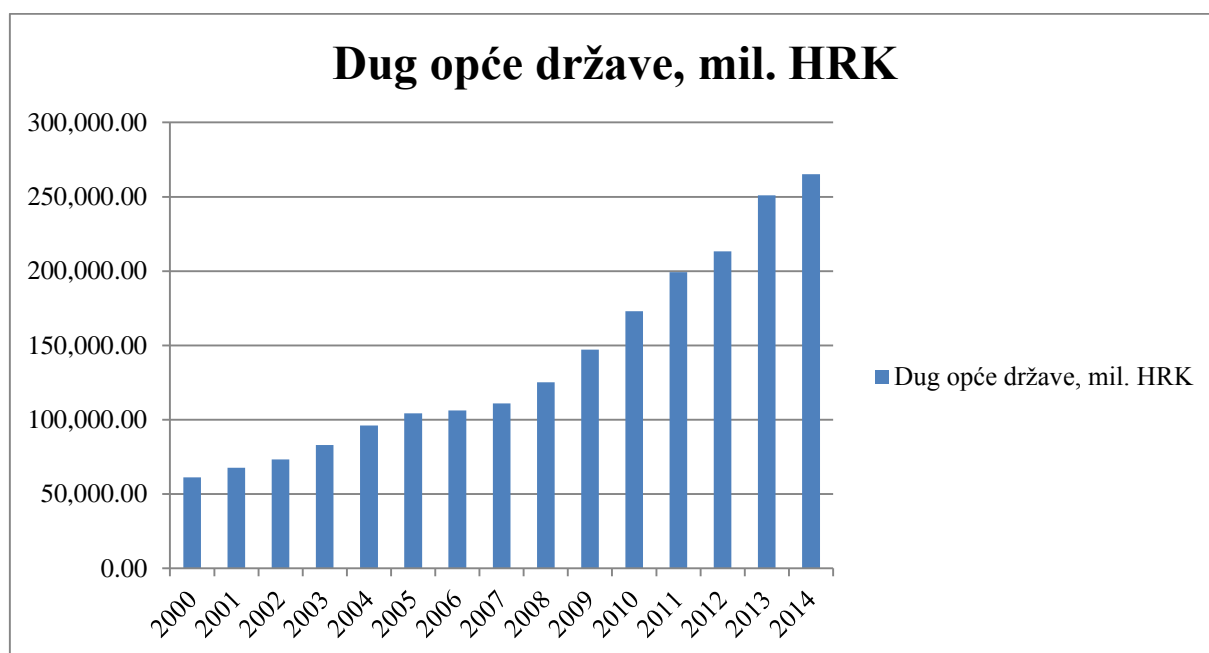
Grafikon 6. Bruto inozemni dug Hrvatske za razdoblje od 2000. do 2014., u mil. EUR

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Iz rastućeg kretanja bruto inozemnog duga Hrvatske može se zaključiti da potrebe za vanjskim financiranjem konstantno rastu, ali i čine zemlju ranjivom na vanjske šokove i valutne rizike. Najviša razina bruto inozemnog duga je bila u 2009. godini, kada je iznosio više od 45 milijardi eura.

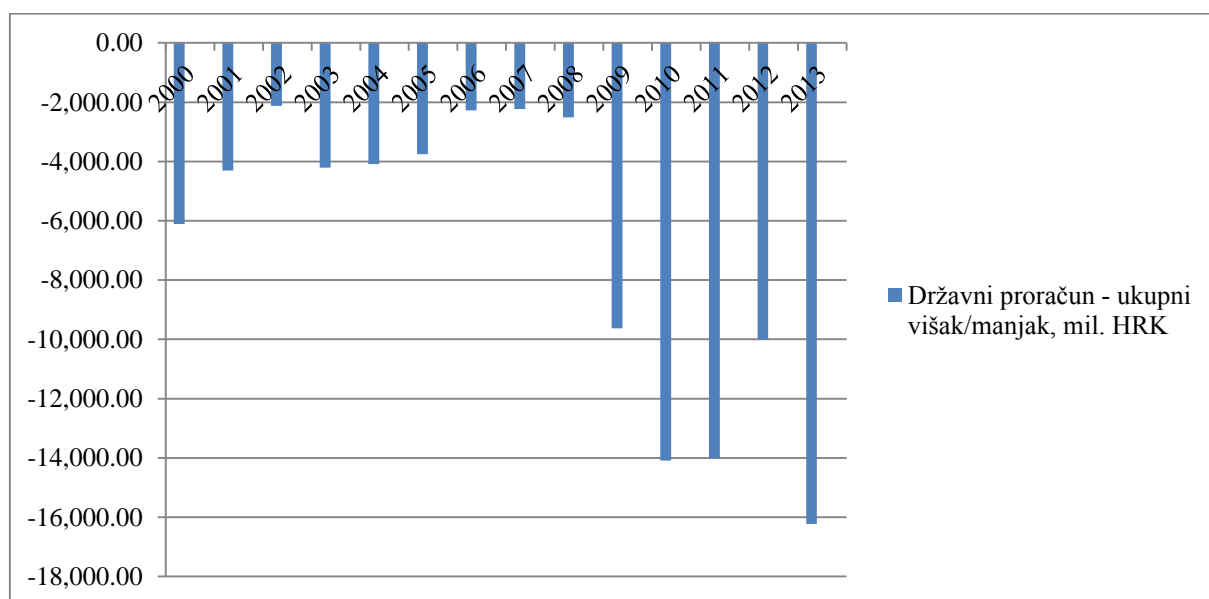
Grafikon 7.Dug opće države, u mil. HRK

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Dug opće države u posljednjih 14 godina konstantno raste, a taj rast je posebno ubrzan nakon 2008. godine. Do 2014. godine dug je prekoračio iznos od 250 milijardi kuna, te time predstavlja jedan od najvećih makroekonomskih problema Hrvatske.

Grafikon 8. Državni proračun Republike Hrvatske za razdoblje od 2000. do 2014., u mil. HRK

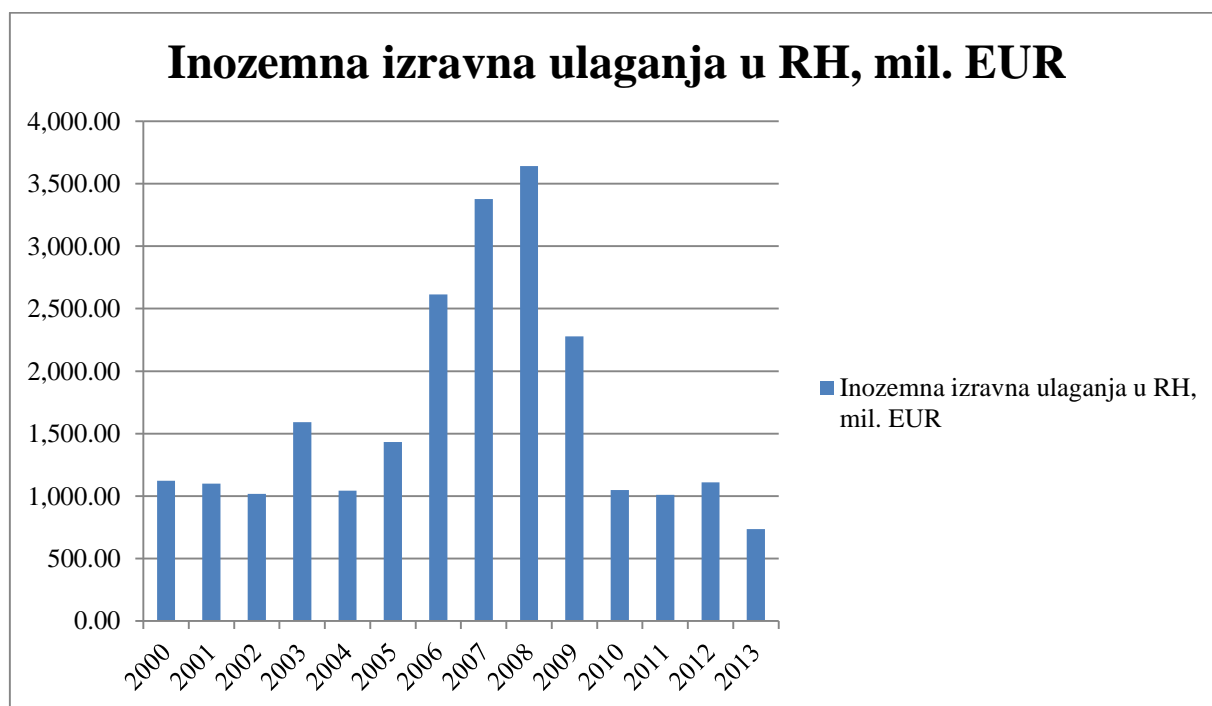
Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

U državnom proračunu se u čitavom promatranom razdoblju bilježi manjak, a on je u 2013. godini prešao 16 milijardi kuna. Valja naglasiti i da su razvoj deficita i znatna negativna prilagodba stanja i tokova doveli do naglog pogoršanja u omjeru duga opće države, koji je prije krize bio usporediv s regionalnim, ali je krajem 2013. dosegnuo 64,9 % BDP-a.

2.5. Investicije

U suvremenim ekonomskim procesima inozemna izravna ulaganja mogu imati ulogu važnog čimbenika poticanja gospodarskog rasta i razvoja zemlje. Republika Hrvatska se duži niz godina suočava s potrebom restrukturiranja gospodarstva i podizanja njegove specijalizacije i konkurentnosti. Neprekidno se naglašava potreba stvaranja pogodnog i primamljivog investicijskog okruženja inozemnim ulagačima, odnosno naglašava se potreba privlačenja stranih investicija koje bi bile u funkciji podizanja konkurentnosti domaćeg gospodarstva.

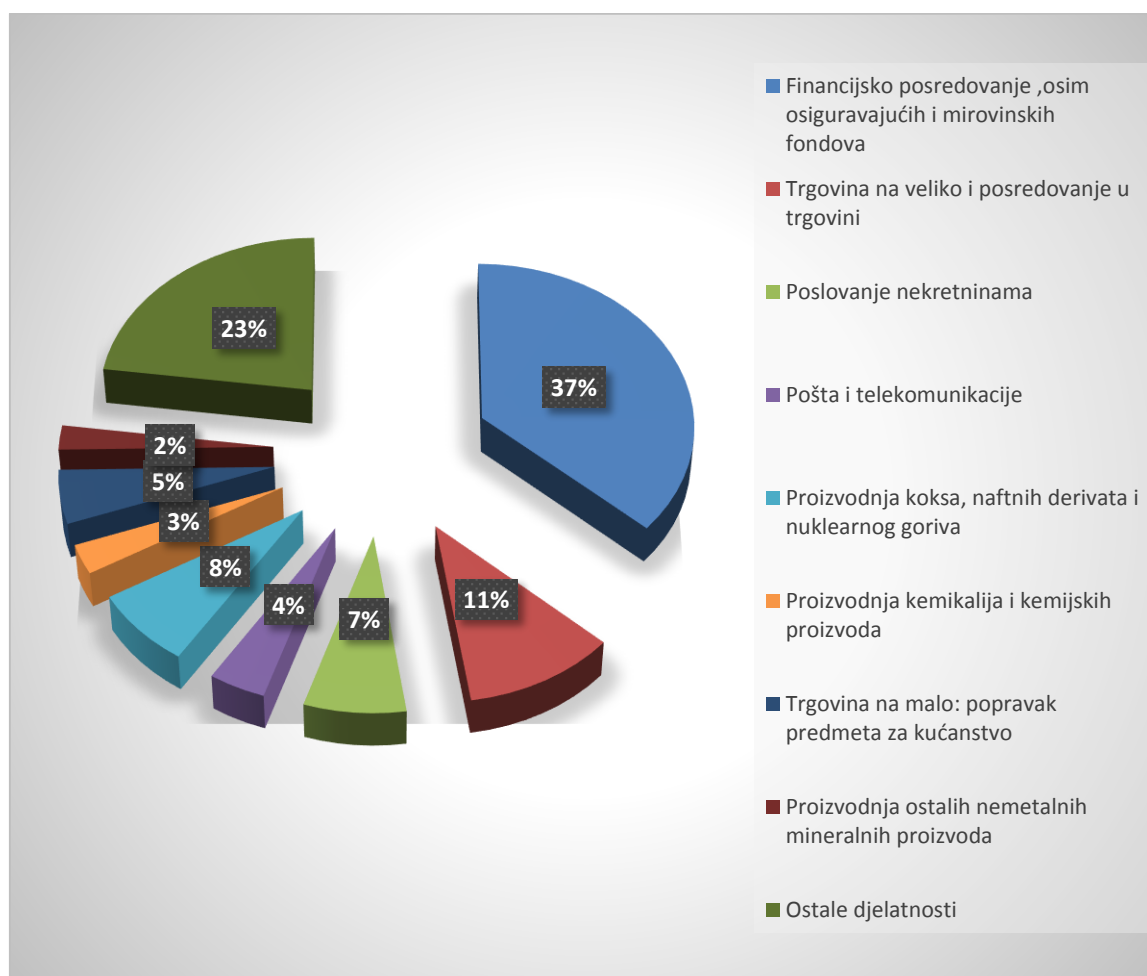
Grafikon 9. Inozemna izravna ulaganja u RH, u mil. EUR, za razdoblje od 2000. do 2013.

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Vidljivo je da su izravne strane investicije bile u kontinuiranom porastu u razdoblju od 2005. do 2008. godine, u kojoj je zabilježeno skoro 4 milijarde eura izravnih stranih investicija što je najviše od osamostaljenja RH. Nakon 2008. godine slijedi razdoblje kontinuiranog pada izravnih stranih investicija, osim 2011. godine. U 2012. godini ostvareni su rezultati na razini prethodne godine uz blagi pad, dok je u 2013. zabilježen drastičan pad investicija.

Grafikon 10. Struktura izravnih stranih ulaganja u RH od 2000. do 2011. godine

Izvor: Buterin, D. Blečić, M. (2013): *Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku*, Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 1, No. 1, str. 145

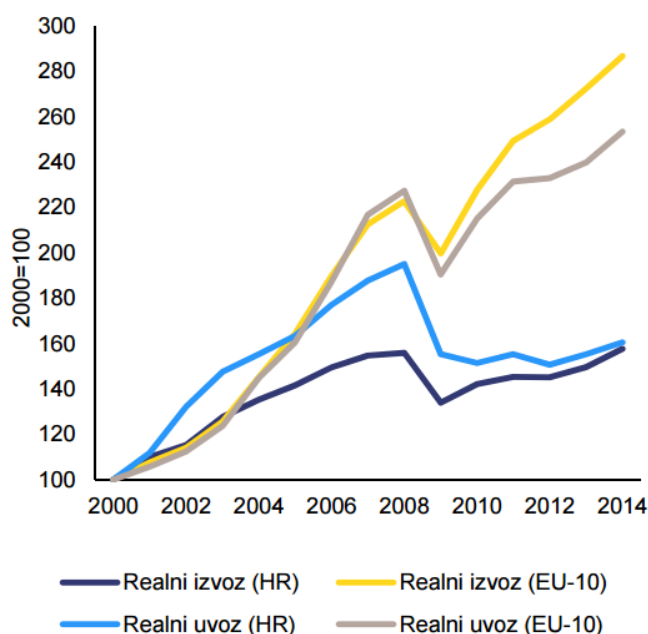
Sektori djelatnosti koji su zaprimili najveći udio izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj su sektori financijskog posredovanja te trgovine na veliko i posredovanja u trgovini, a na trećem mjestu je poslovanje nekretninama. Dosadašnja struktura izravnih stranih investicija nije dovela do rasta specijalizacije.

Većina izravnih stranih ulaganja dolazi iz zemalja EU, stoga je sadašnje članstvo Hrvatske u Uniji poticajno za investitore. To također treba utjecati na nositelje vlasti u Hrvatskoj koji se trebaju koncentrirati što više na privlačenje stranih investicija na zemlje EU.

2.5. Vanjska trgovina

Nakon što je prije dvije godine Hrvatska postala punopravna članica Europske unije, dogodile su se znatne promjene u brojnim segmentima poslovnog života u Hrvatskoj. Premda je i prije trgovina sa zemljama članicama EU već bila dovoljno liberalizirana, administrativni postupci prilikom razmjene roba su se još više pojednostavili. Dogodile su se i promjene u izvozu hrvatskih proizvoda, i to ponajviše poljoprivredno prehrambenih na tradicionalno najznačajnija izvozna tržišta pri čemu se najviše misli na zemlje CEFTA-e.

Grafikon 11. Realni uvoz i realni izvoz u Hrvatskoj i EU 10

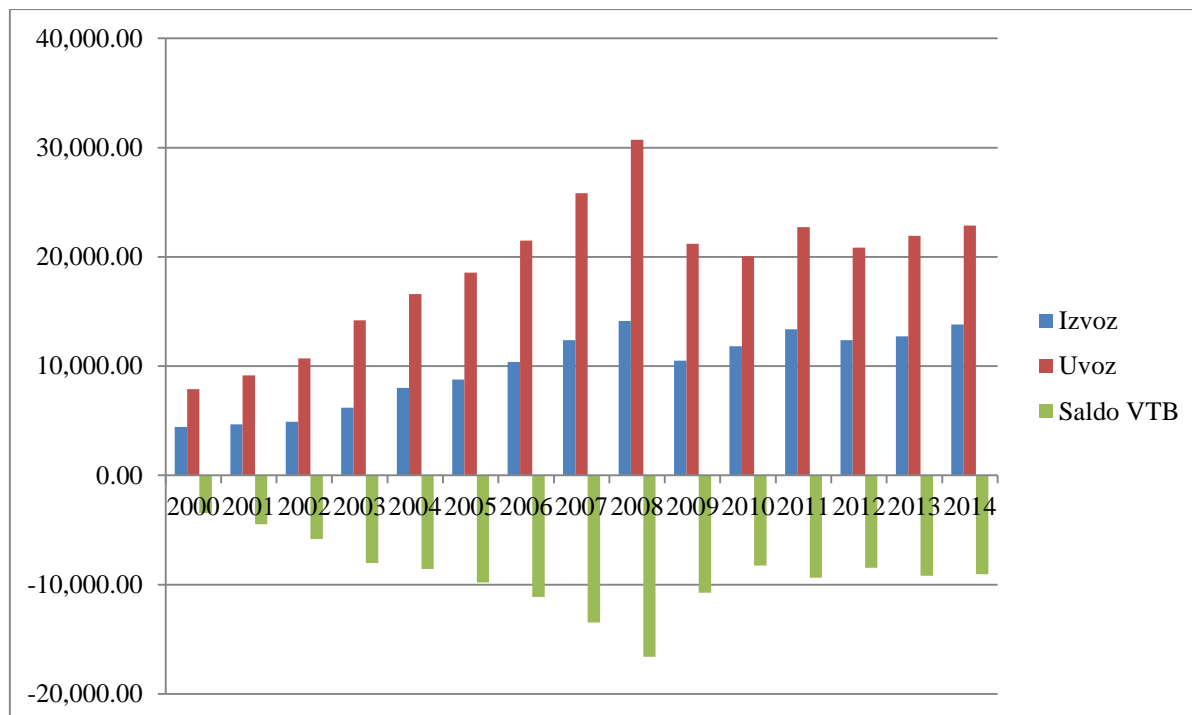

Izvor: Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2015., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, str. 4, (25.8.2015)

Kao što se može vidjeti iz grafikona, trendovi u kretanju uvoza i izvoza Hrvatske pratili su trendove u kretanju istih stavki zemalja EU 10. Realni uvoz i izvoz su rasli do 2008. godine, nakon čega se, uvjetovano krizom koja je tada zadesila cjelokupno gospodarstvo, počeli smanjivati te su ostvarili pad koji je trajao pune dvije godine. Nakon 2010. godine dolazi do oporavka u izvozu i uvozu roba i usluga, međutim puno brže su se oporavljale zemlje EU 10. Pri tome valja naglasiti kako je realni izvoz puno brže rastao od uvoza. „Uvoz se naglo smanjio kao posljedica pada unutarnje potražnje, no nije došlo do oporavka izvoza jer su na

produktivnu domaću imovinu i preobrazbu gospodarstva bila usmjerena samo ograničena ulaganja³.

Grafikon 12. Vanjskotrgovinska bilanca Hrvatske za razdoblje od 2000. do 2014. , mil. USD

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Vanjskotrgovinska bilanca Republike Hrvatske je u čitavom promatranom razdoblju u deficitu, koji je bio najviši 2009. godine. Te godine je uvoz prekoračio 30 milijardi dolara, dok je izvoz bio duplo manji. Naglo zaustavljanje priljeva privatnog kapitala, izazvano svjetskom financijskom krizom 2008., na površinu je iznijelo slabu konkurentnost Hrvatske. Hrvatska gubi udjel na izvoznom tržištu, ali je nakon 2008. godine također smanjila i razinu uvoza.

³ Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2015., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, str. 4, (25.8.2015)

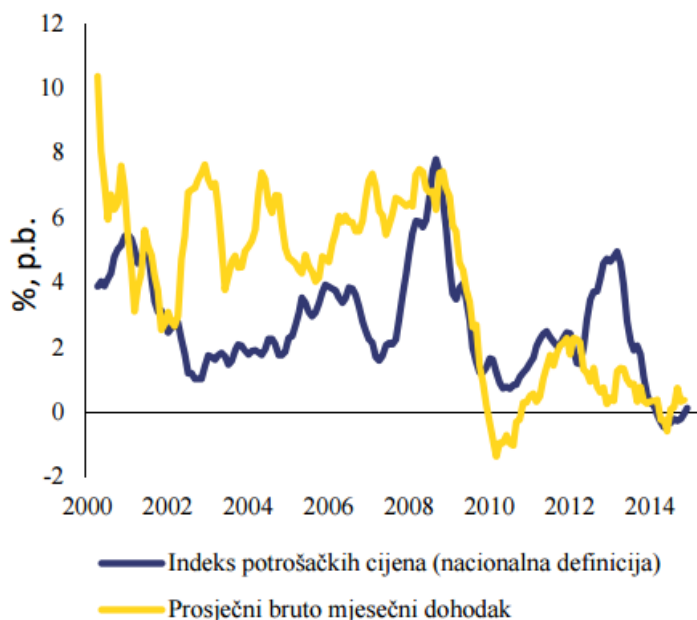
3. Plaće i ukupna gospodarska kretanja u Hrvatskoj

Plaće se mogu promatrati dvojako. S jedne strane, mogu se promatrati kao dohodak radnika odnosno njihova naknada za obavljeni rad, te su gledajući tako svakom radniku i njegovoj obitelji uglavnom najvažniji izvor sredstava za život. No s druge strane, plaće su trošak poslovanja za poslodavce, te su uglavnom jedan od najvećih troškova u nekom poduzeću. Gospodarska kretanja značajno utječu na visinu plaće, jer će, ukoliko se poslodavac suoči sa teškoćama u ostvarivanju svojih prihoda, najčešće pribjeći smanjivanju svojih troškova, između ostalog i plaće.

3.1. Kretanje plaće

Kretanje plaće u Hrvatskoj praćeno je brojnim fluktuacijama, kao što se može vidjeti u grafikonu 13. Prosječni bruto mjesečni dohodak se do 2002. godine smanjivao sukladno smanjivanju indeksa potrošačkih cijena. Nakon toga može se reći da je u globalu rastao sve do 2008. godine. Te godine je i indeks potrošačkih cijena također dosegnuo svoj vrhunac. Zbog gospodarske krize dolazi do naglog pada kako plaća tako i cijena.

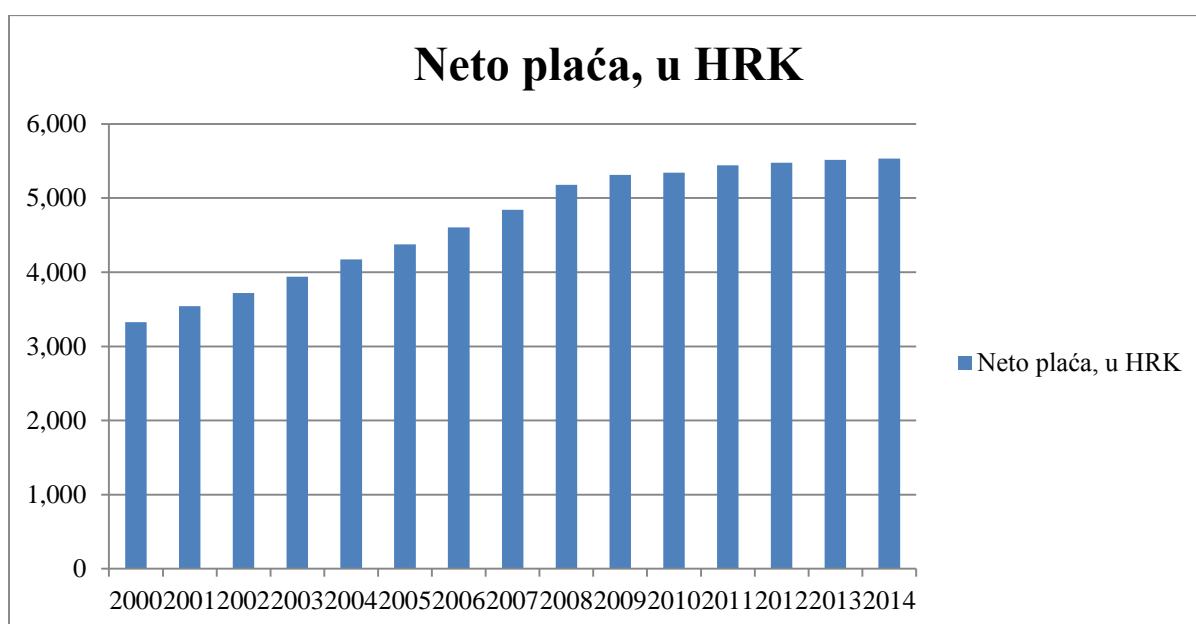
Grafikon 13. Rast plaća i cijena

Izvor: Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2015., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, str. 6, (25.8.2015)

„Na nominalne plaće u 2014. više je utjecalo pogoršanje uvjeta na tržištu rada te su one nominalno znatno stagnirale. U razdoblju od siječnja od listopada 2014. prosječni bruto mjesečni dohodak po osobi s plaćenim zaposlenjem iznosili su 7 934 HRK (približno 1 044 EUR), što je nominalno povećanje od 0,1 % i realno povećanje od 0,3 % u odnosu na isto razdoblje u 2013. Uz godišnju stopu rasta od 0,2 %, dinamika cijena u 2014. bila je prema harmoniziranom indeksu potrošačkih cijena (HIPC) i dalje izuzetno slaba, dok je nacionalni indeks potrošačkih cijena (IPC) koji hrvatska nadležna tijela trenutačno primjenjuju već negativan“⁴.

Grafikon 14. Kretanje neto plaće za razdoblje od 2000. do 2014., u HRK

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

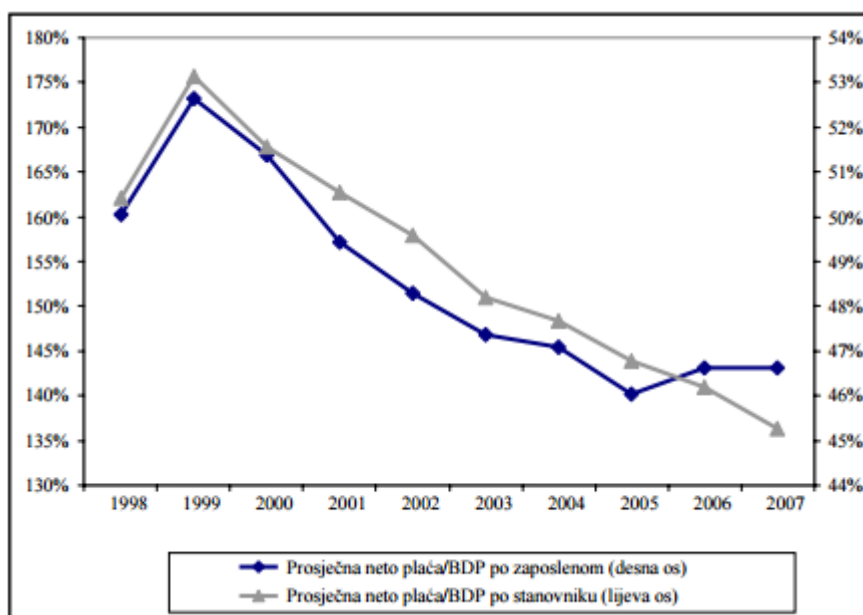
Neto plaće u Hrvatskoj su rasle u razdoblju od 2000. do 2014. godine. Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenom u pravnim osobama Hrvatske u 2014. godini iznosila je 5.533 kuna.

3.2. Udio plaće u BDP-u

Što se tiče udjela plaća u BDP-u u Hrvatskoj se on smanjuje ponajprije zbog toga što BDP brže raste nego plaće. Navedeno se može vidjeti iz grafikona 15. koji prikazuje kretanje plaće i BDP-a za razdoblje od 1998. do 2007. godine.

⁴Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2015., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, str. 4, (25.8.2015)

Grafikon 15. Omjer prosječnih plaća i BDP-a

Izvor: Nestić, D. (2009): *Plaće u Hrvatskoj: trendovi, problemi i očekivanja*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 1-2, str. 172

Dakle, kao što se može vidjeti iz priloženog grafikona, u 1999. godini je prosječna plaća iznosila oko 53% BDP-a po zaposlenom što je ujedno bio i najviši postotak u promatranom razdoblju. Ista je situacija bila i sa omjerom prosječne neto plaće i BDP-a po stanovniku. Nakon te godine, omjeri počinju kontinuirano padati, te dolazi do ukupno padajućeg trenda te kontinuiranog pada udjela u promatranom razdoblju od 175% na 136%.

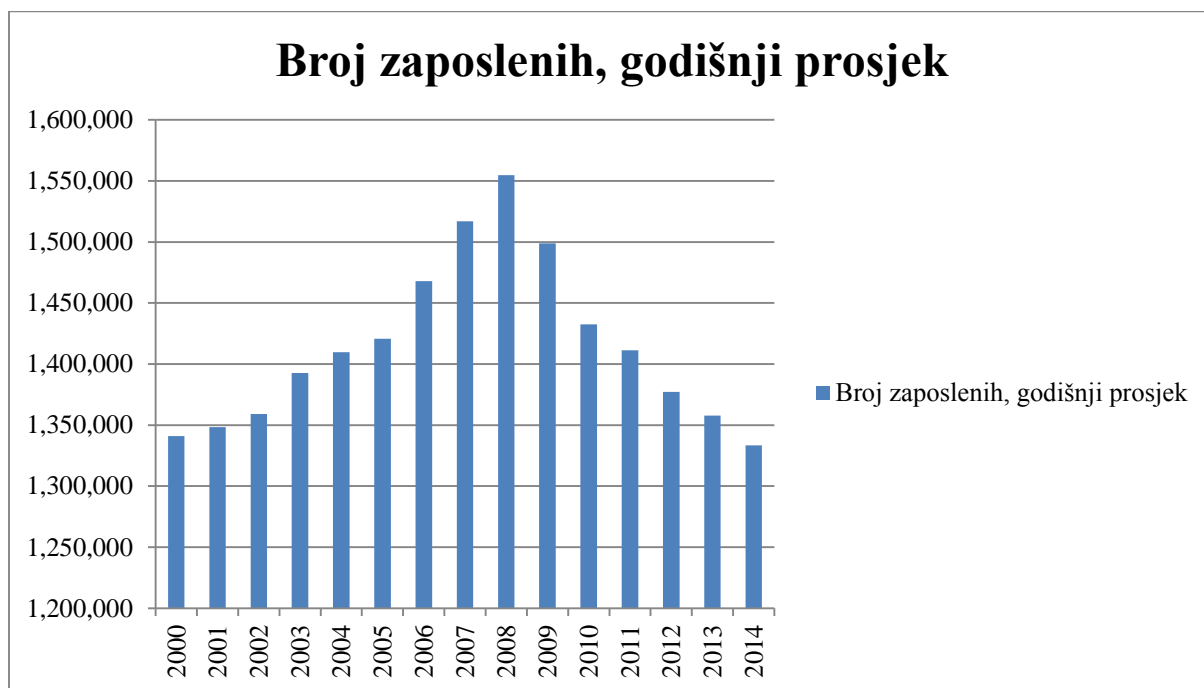
„Rast omjera prosječne plaće i razine BDP-a po stanovniku između 2005. i 2007. godine posljedica je rasta zaposlenosti koji je uvjetovao da je BDP po zaposlenom zapravo rastao sporije od rasta realne neto plaće u RH“⁵. Prikazani omjeri plaće i BDP-a po stanovniku, te BDP-a po zaposlenom ukazuju zapravo na kretanje omjera plaća i nacionalne proizvodnosti rada, a iz oba pokazatelja se tada može sugerirati da su prosječne plaće rasle sporije nego li sama proizvodnost rada.

⁵ Nestić, D. (2009): *Plaće u Hrvatskoj: trendovi, problemi i očekivanja*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 1-2, str. 172

3.3. Zaposlenost i plaće

Međuovisnost kretanja zaposlenosti i kretanja plaća je neupitna, a pokazuje da u uvjetima savršene konkurencije relativni rast cijene jednog faktora (npr. rada) dovodi do smanjivanja njegova korištenja u proizvodnji u poduzeću. U takvim slučajevima se uglavnom pretpostavlja da je poduzeće dovoljno malo kako ne bi moglo imati utjecaj kako na cijene faktora tako niti na cijene proizvoda, odnosno da je u mogućnosti samo prilagođavati svoj proizvodni proces. Navedeno se odnosilo na odnos plaća i zaposlenosti u mikroekonomiji, dok je u makroekonomiji i uvjetima koji su puno složeniji, također i veza između plaća i zaposlenosti složenija. U nastavku će se prikazati trendovi u zaposlenosti i plaćama gledajući s makroekonomskog aspekta.

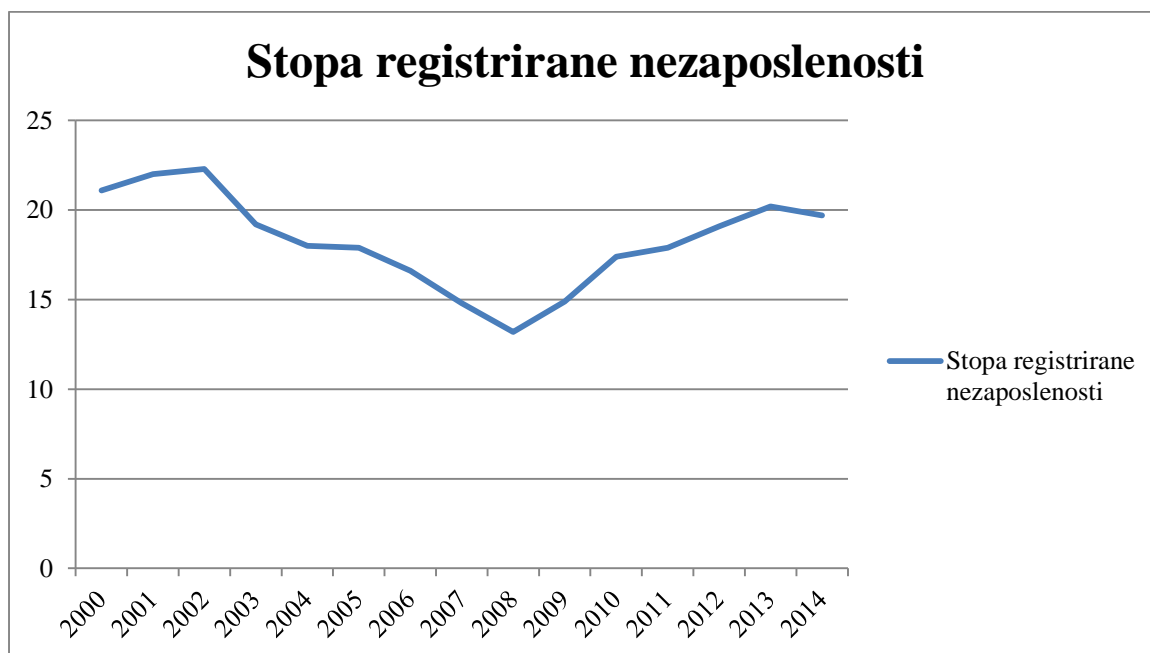
Grafikon 16. Godišnji prosjek broja zaposlenih za razdoblje od 2000. do 2014.

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Ukupan broj zaposlenih u RH od 2000. do 2014. povećan je za samo 0,7% ili 9 tisuća zaposlenih. U tom razdoblju najveći porast zaposlenih registriran je 2008. (1.555 tisuća zaposlenih), što je više za 222 tisuća zaposlenih ili 13%, nego u 2014. godini.

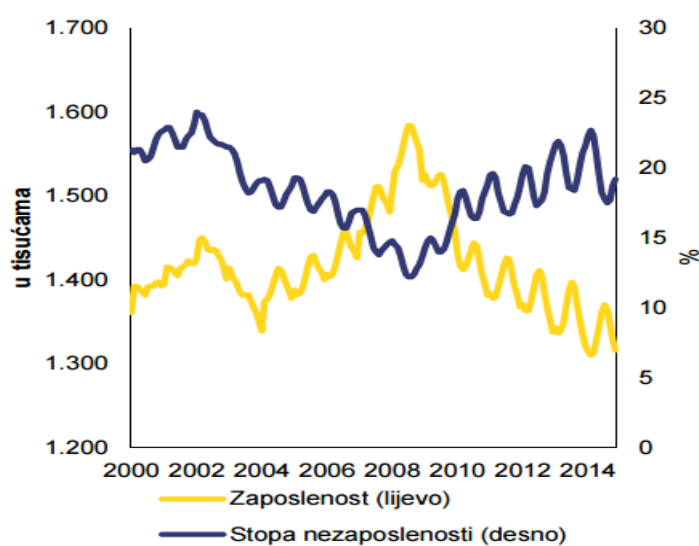
Grafikon 17. Kretanje stope registrirane nezaposlenosti za razdoblje od 2000. do 2014.

Izvor: Izrada prema podacima Hrvatske gospodarske komore

Zbog dugotrajne recesije stopa nezaposlenosti konstantno raste nakon 2008. godine, a posebno su pogođeni mlađa populacija i niskokvalificirani radnici. Dugotrajna recesija pogodila je tržište rada, zbog čega je stopa nezaposlenosti u 2013. premašila 20 %, što je za 53% više nego 2008. godine kada je iznosila 13%.

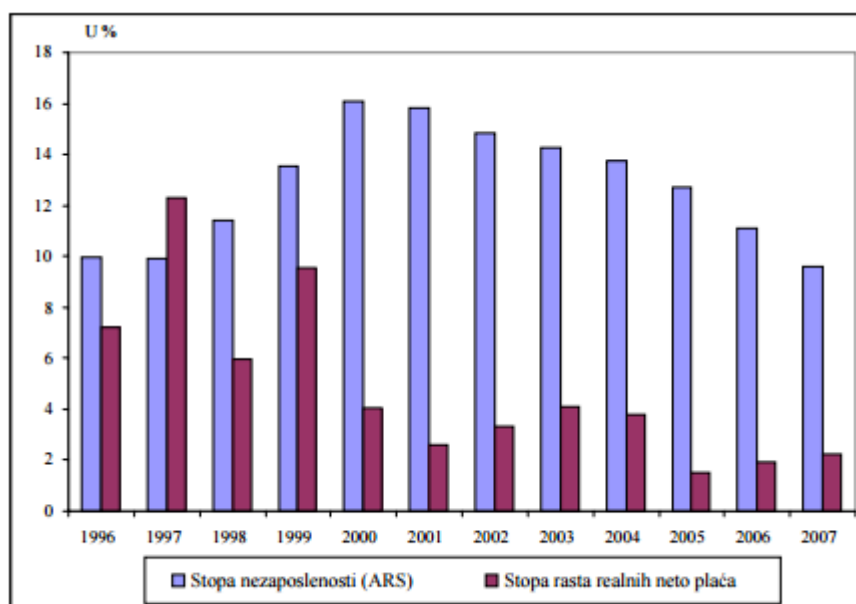
Grafikon 18. Registrirano zaposleno stanovništvo i stopa nezaposlenosti

Izvor: Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2015., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, str. 5, (25.8.2015)

Iz grafikona 18. se može vidjeti da je do 2008. godine broj zaposlenih rastao, dok je stopa nezaposlenosti bila u padu. Iste godine u Hrvatskoj je bilo zaposleno oko 1.600.000 osoba, dok je stopa nezaposlenosti iznosila oko 12%. Nakon 2008. godine dolazi do pogoršanja stanja na tržištu rada te do rasta stope nezaposlenosti i pada broja zaposlenih osoba. 2014. godine je registrirano oko 1.350.000 zaposlenih osoba a stopa nezaposlenosti je iznosila blizu 20%. Pad stope zaposlenosti mogao bi uskoro dosegnuti dno, ali je vjerojatno da će budući rast zaposlenosti biti usporen zbog sporog oporavka. Međutim, unatoč suprotstavljenim pokazateljima, vjerojatno je da se pad zaposlenosti primiće kraju te da će se nezaposlenost blago smanjiti u 2015. i 2016.

Grafikon 19. Stopa nezaposlenosti i realne plaće

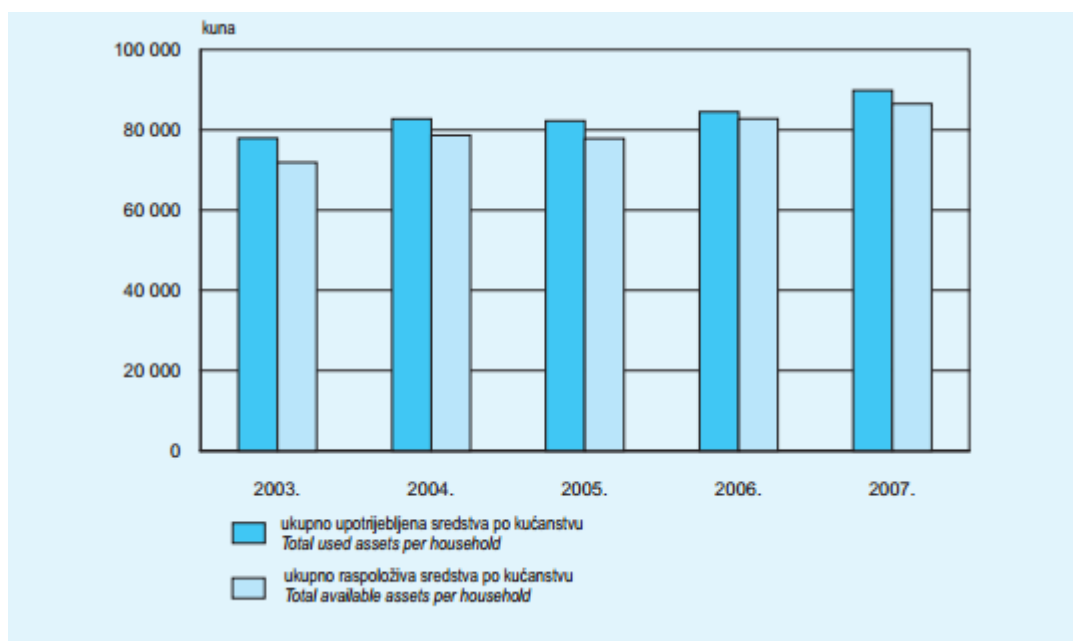
Izvor: Nestić, D. (2009): *Plaće u Hrvatskoj: trendovi, problemi i očekivanja*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 1-2, str. 175

Iz grafikona 19 se može vidjeti kako je stopa nezaposlenosti rasla do 2000. godine nakon čega se smanjivala do kraja promatranog razdoblja. Usporedno s time, stopa rasta realnih neto plaća se smanjivala do 2001. godine nakon čega je lagano rasla do 2004. godine, a u 2005. godini je bila na razini 2% što je ujedno i najniža vrijednost cjelokupnog promatranog razdoblja. Gledano u globalu, nezaposlenost se smanjivala ali su i plaće padale do 2007. godine.

3.4. Raspodjela plaće – potrošnja kućanstva

Osobna potrošnja je najveća sastavnica bruto domaćeg proizvoda u većini gospodarstava, pa je njezino kretanje često presudno za kretanje ukupne gospodarske aktivnosti. Osobna potrošnja naravno ovisi o visini raspoloživog dohotka, a grafikon 20. prikazuje koliko se u Hrvatskoj po kućanstvu potroši sredstava u odnosu na ukupno raspoloživi dohodak.

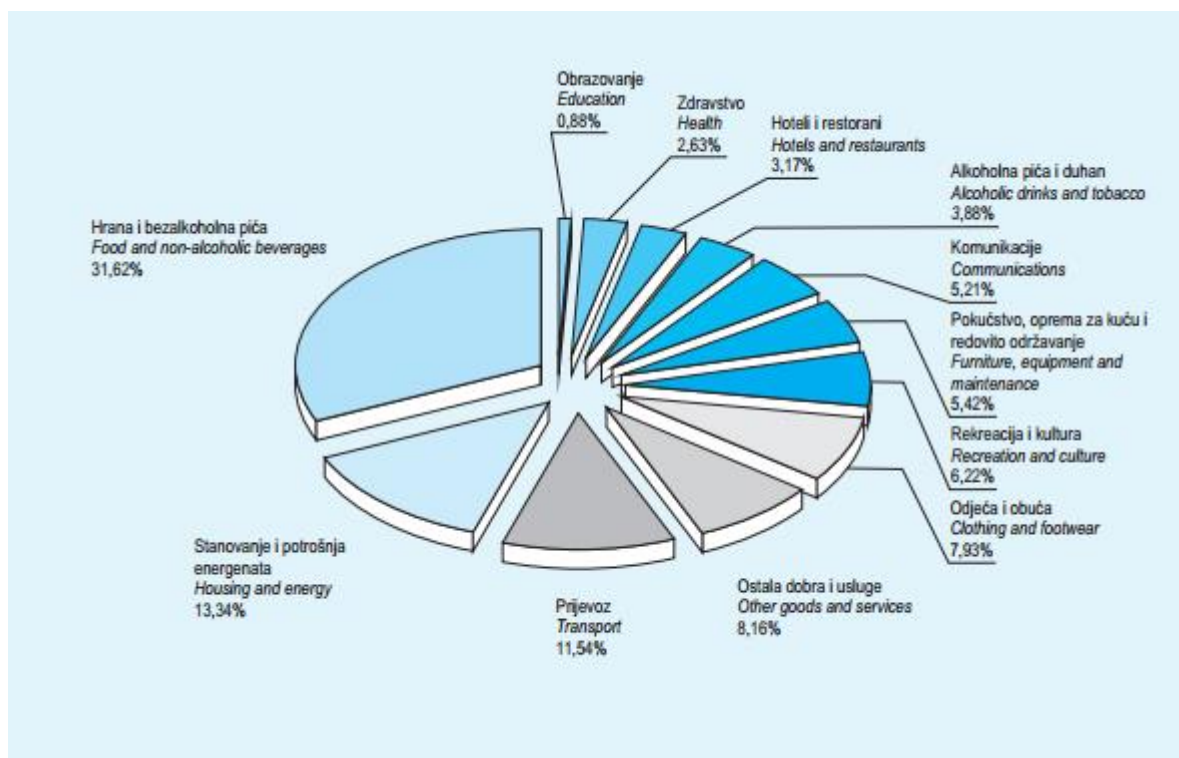
Grafikon 20. Ukupno upotrijebljena sredstva i ukupno raspoloživa sredstva, prosjek po kućanstvu, u kunama, 2003.-2007.

Izvor: *Statistički ljetopis 2008*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2008/PDF/10-bind.pdf, str. 204

U razdoblju od 2003. do 2007. godine se može uočiti rast ukupno upotrijebljenih kao i ukupno raspoloživih sredstava po kućanstvu. No ono što je zanimljivo jest to da su u svakoj godini ukupno upotrijebljena sredstva bila veća od raspoloživih, što znači da su kućanstva živjela iznad granice svojih mogućnosti. Ta razlika (ukupno upotrijebljenih i raspoloživih sredstava) je bila najveća 2003. godine kada su kućanstva upotrijebila blizu 80.000 kn a imala su raspoloživo oko 70.000 kn. Iz svega ovog se može zaključiti da visina plaće u Hrvatskoj nije dovoljna za normalan život kućanstava te su ona primorana trošiti više nego što zarađuju.

Grafikon 21. Struktura osobne potrošnje kućanstava u 2007. godini

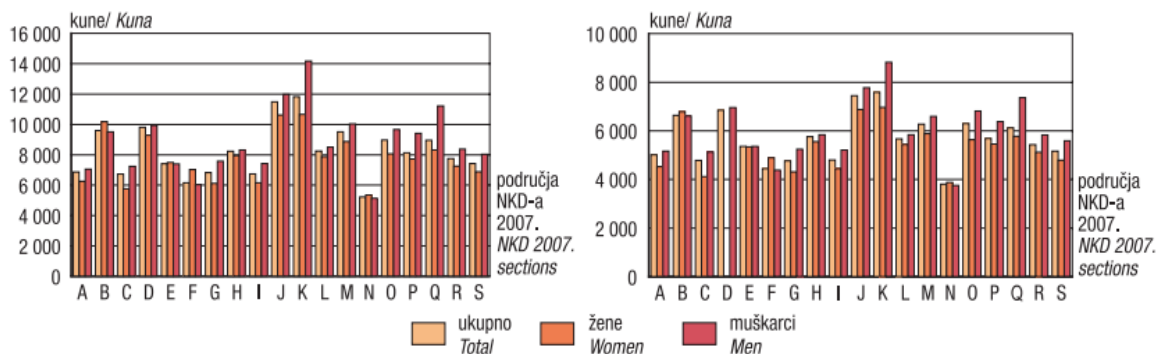
Izvor: *Statistički ljetopis 2008*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2008/PDF/10-bind.pdf, str. 204

Iz grafikona 21. se može vidjeti na što građani najviše troše svoju plaću. U 2007. godini je na prvom mjestu bila hrana i bezalkoholna pića sa 31,62%, nakon čega slijedi stanovanje i potrošnja energenata te prijevoz. Dakle kao što je i očekivano, hrvatski građani gotovo 60% svog dohotka izdvajaju na osnovne životne potrebe. Na odjeću i obuću se troši oko 8% dohotka, dok se na pokućstvo te opremu za kuću troši oko 5%. Najmanje novca se izdvaja za alkohol, smještaj u hotelima te restorane, što hrvatskim građanima predstavlja luksuz. No ono što je zabrinjavajuće jest to da je za zadnjem mjestu zdravlje sa 2,63% te obrazovanje sa 0,88%.

3.5. Izdaci za zaposlene

Kao što je ranije u radu navedeno, plaće su s jedne strane novčana vrijednost koju osoba dobije za obavljeni rad, no s druge strane plaće su trošak za poslodavca te čine glavninu njegovih ukupnih troškova poslovanja uopće. Razlika između bruto i neto plaće koja se isplaćuje u Hrvatskoj prikazana je grafikonom 22.

Grafikon 22. Prosječna mjesečna bruto plaća (lijevo) i prosječna mjesečna isplaćena neto plaća (desno) prema NKD-u 2007. i spolu za 2012. godinu

Izvor: *Statistički ljetopis 2014*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2014/sljh2014.pdf, str. 188, (28.08.2015)

Iz grafikona 22. se može vidjeti razlika između visine bruto i neto mjesečne isplaćene plaće. Bruto plaće su se kretale u prosjeku od 6.000 kn do 14.000 kn dok su se neto plaće kretale u prosjeku od 4.000 kn do maksimalno 9.000 kn. S tim da valja naglasiti da su najveće plaće bile u sektoru K, odnosno financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja⁶ pri čemu se najviše plaće u oba slučaja isplaćuju muškarcima. Najniže su plaće u sektoru N, odnosno administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, gdje su više plaćene žene od muškaraca.

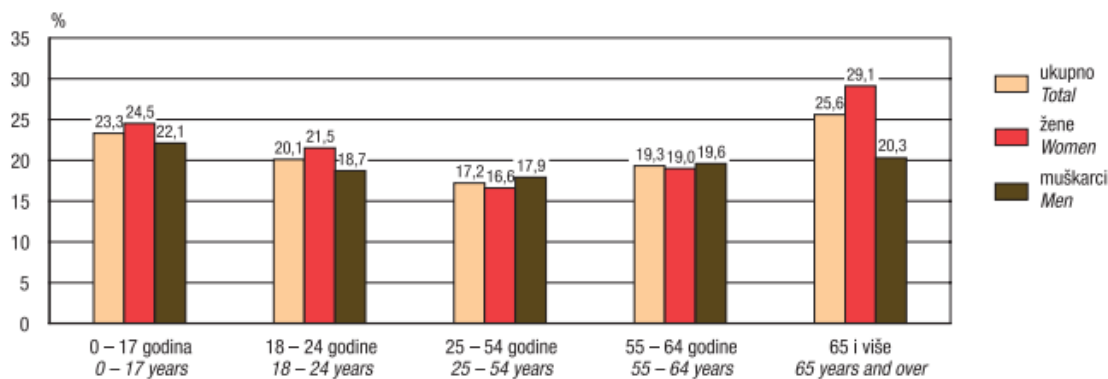
3.6. Socijalna kohezija – siromaštvo, nejednakost raspodjele dohotka

Ekonomska kriza je imala značajan utjecaj na gotovo sve članice Europske unije, pa tako i na Hrvatsku, što je odvelo do problema koji se tiču velike nezaposlenosti i pada bruto domaćeg proizvoda (BDP). Navedena se situacija naravno nepovoljno odrazila na stanje gospodarstva, čiji je razvoj dodatno otežan zbog posljedica Domovinskog rata. Osim što je došlo do rasta nezaposlenosti, došlo je i do rasta broja zaposlenih koji ne primaju plaću ili je primaju uz veliko zakašnjenje, budući da su i poduzetnici dospjeli u velike probleme u poslovanju. „Promatrajući probleme u gospodarstvu i društvu te uspoređujući položaja Republike Hrvatske u odnosu na Europsku uniju može se uočiti da Republika Hrvatska značajno zaostaje za europskim prosjecima u području zapošljavanja, ulaganja u istraživanje i razvoj, smanjenja emisije stakleničkih plinova, visokog obrazovanja i borbe protiv siromaštva, dok je pozicija

⁶ Narodne novine (2007): *Metodologija za statističku primjenu nacionalne klasifikacije djelatnosti 2007.-NKD 2007.*, dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_10_102_2994.html, (30.08.2015)

relativno povoljna u odnosu na Europsku uniju u području obnovljivih izvora energije, a znatno bolja u području sprječavanja ranog napuštanja školovanja“⁷.

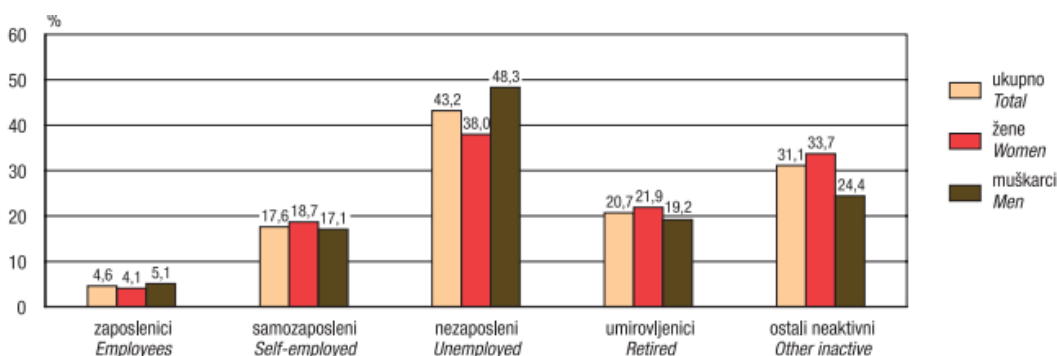
Grafikon 23. Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu u 2012.

Izvor: Statistički ljetopis Državnog zavoda za statistiku, 2014., dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2014/sljh2014.pdf, str. 206

Stopa rizika od siromaštva prema dobi najviša je za osobe koje su više od 65 godina i to su ponajprije ugrožene žene i to 29,1%. Najmanje su ugrožene osobe od 25 do 54 godine, budući da je to skupina koja je u najboljim godinama i ima najbolje predispozicije za rad.

Grafikon 24. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i spolu u 2012.

Izvor: Statistički ljetopis Državnog zavoda za statistiku, 2014., dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2014/sljh2014.pdf, str. 206

Iz grafikona 24 se može vidjeti da su također najugroženije osobe od siromaštva nezaposleni muškarci i to 48,3%, te ostale neaktivne osobe. Najmanje su ugrožene zaposlene osobe, također muškog spola (5,1%).

⁷ Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne uključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.), dostupno na: <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/Strategija-siroma%C5%A1tvo-27032014.pdf>, (1.9.2015)

4. Oporezivanje rada u Hrvatskoj

Svaki je porezni obveznik obavezan jedan dio vlastitog dohotka izdvojiti za potrebe funkcioniranja javnog sektora odnosno države. Plaćanje poreza svakako nije bezbolno, a količina nezadovoljstva ovisi upravo o tome koliko duboko država zadire u džep poreznog obveznika.

Porez na dohodak je vrsta poreza kojim se oporezuje dohodak fizičkih i pravnih osoba. Nameće se na oporezivi dohodak pojedinaca, obično prema progresivnim poreznim stopama. Upravo je to njegovo strukturno obilježje jedna od temeljnih vrijednosti poreza na dohodak jer se zbog tog svojstva on može dobro prilagoditi sposobnosti plaćanja pojedinaca i domaćinstva⁸. U ovaj porez ubrajaju se i porez na plaće i iz plaća – odnosno doprinosi, koji imaju tu karakteristiku da su usmjereni na zadovoljavanje onih potreba čija se korist može pripisati samim uplatiteljima, odnosno obveznicima doprinosa. Ovaj porez je obavezan uglavnom u svakoj državi.

Porezni sustav Hrvatske je od njezinog osamostaljenja doživljavao brojne promjene, i to ponajviše po pitanju uvođenja novih poreznih oblika i prilagođavanja postojećih. Od siječnja 1994. godine se u Hrvatskoj primjenjivao Zakon o porezu na dohodak kojim se oporezivao dohodak pojedinaca. Međutim, za razliku od starog sustava kojim se do tada oporezivala svaka vrsta dohotka, uvedena je jedna novost, a to je da su se zbrajali svi dohoci fizičkih osoba te su se oporezivali na jedinstven način. Također, oporezivao se samo dohodak koji se troši, a ne onaj koji se štedi ili investira, pa se stoga nisu oporezivale dividende, kamate i kapitalni dobici, te prinos od vlastitog kapitala obrtnika, što se provodilo primjenom zaštitne kamate.

Ranije opisani porezni sustav poreza na dohodak se koristio sve do početka 2001. godine, a tada je stupio na snagu novi sustav oporezivanja dohotka. Novim sustavom se odbacilo potrošno načelo oporezivanja dohotka te se uvelo oporezivanje različitih vrsta dohotka od kapitala, i to svaki oblik dohotka se oporezivao na drugačiji način.

„Umjesto dvije (25 i 35%), uvode se tri stope poreza na dohodak (15, 25 i 35%), a naknadno i četvrta (45%), te niz poreznih poticaja i olakšica. Tako je od 2001. godine na snazi novi zakonski okvir oporezivanja dohotka pojedinca. Od 1. siječnja 2005. godine primjenjuje se

⁸Kesner-Škreb (2004): *Porez na dohodak*, Financijska teorija i praksa, Vol. 28, No.1, str.141

novi, cjeloviti tekst Zakona o porezu na dohodak (NN 177/04)⁹. Cilj donošenja novog zakona nije bio uvođenje drastičnih promjena u odnosu na Zakona iz 2001. godine, već je smisao uvođenja novog Zakona bilo doprinijeti jednostavnosti te preglednosti i većoj razumljivosti propisa.

Nadalje, 2009. godine dolazi do novih promjena u poreznom sustavu Hrvatske po pitanju oporezivanja dohotka. Tada su porezni obveznici bili obvezni plaćati još i dodatni, takozvani „krizni porez“, koji je Vlada Republike Hrvatske uvela kao mjeru borbe protiv gospodarske krize koja je tada zahvatila cijelu Europu.

2012. godine je Hrvatska smanjila poslodavcima doprinose za socijalno osiguranje, sa dotadašnje stope od 15% na 13%, međutim to je u travnju 2014. godine vraćeno na prethodnu višu stopu. Od 1. siječnja 2015. osnovica za obračun najveće stope poreza na dohodak od 40% povećana je na 13.200 kn (s 8.800 kn), dok se osnovni osobni odbitak povećao na 2.600 kn (s 2.200 kn mjesečno). Ova smanjenja ipak najviše pogoduju zaposlenicima koji imaju srednje i više dohotke, što smanjuje predviđeni učinak poticanja osobne potrošnje, a za taj učinak državni su se prihodi smanjili za 0,6% BPD-a.

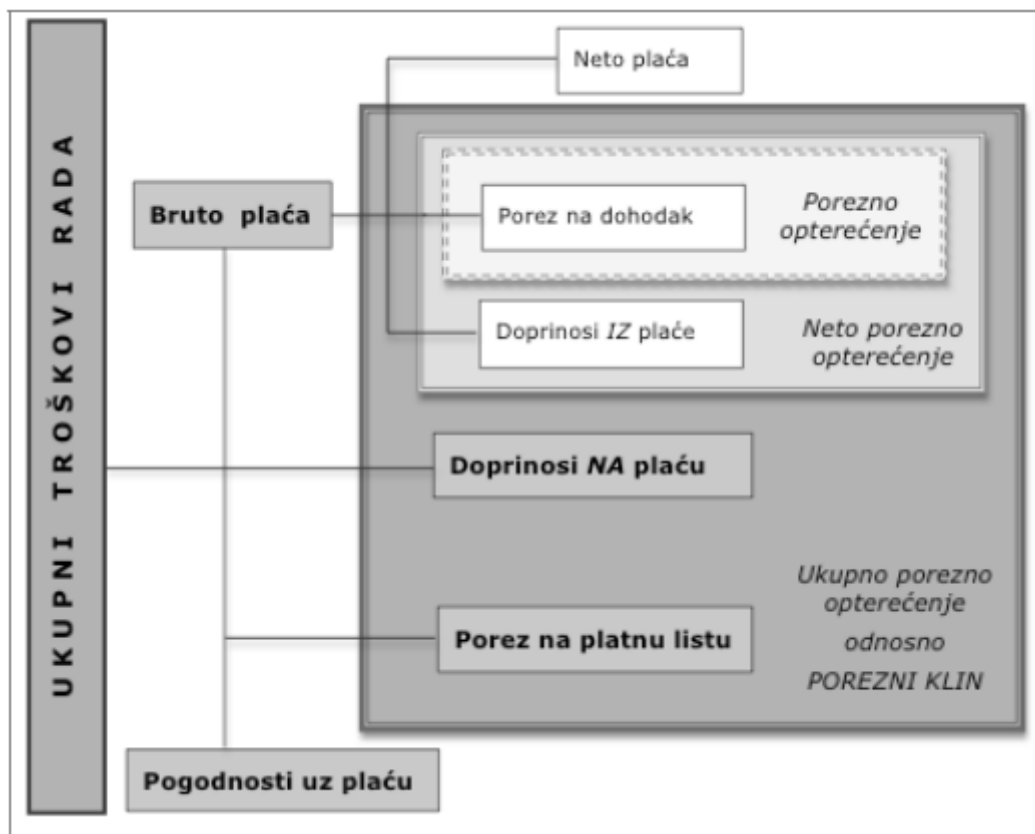
U siječnju ove godine, hrvatska Vlada je uvela novi porezni poticaj za zapošljavanje mladih osoba. Prema novoj mjeri Ministarstva rada i mirovinskog sustava, Hrvatski zavod za zapošljavanje sve poslodavce koji zaposle osobe mlađe od 30 godina na ugovor na neodređeno vrijeme oslobađaju obveze plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje u razdoblju od najdulje 5 godina. Na ovaj se način smanjuje radno porezno opterećenje za zapošljavanje mladih radnika, tj. jedne od skupina koja je najviše pogođena nezaposlenošću.

Dakle, može se navesti da je do danas oporezivanje dohotka doživjelo je mnogobrojne promjene vezane uz:

- povećavao se osnovni osobni odbitak (s početnih 700 kn na 2.600 kn)
- izmijenjeni su osnovni osobni odbici za područja posebne državne skrbi
- izmijenjeni su faktori osobnog odbitka za uzdržavane članove uže obitelji i djecu
- mijenjane su porezne stope te je mijenjan raspon porezne osnovice za primjenu stopa
- uvedene su, mijenjane i u konačnici ukinute u 2010. godini porezne olakšice.

⁹Kesner-Škreb (2004): *Porez na dohodak*, Financijska teorija i praksa, Vol. 28, No.1, str.141

Slika 1. Troškovi rada i razine poreznog opterećenja

Izvor: Grdović, Gnip, A., Tomić, D. (2010): *Koliko duboko ruka države zadire u džep radnika?* Financijska teorija i praksa, Vol. 34, No. 2, str. 3

Kao što se može vidjeti iz slike, porezi (i doprinosi) koji terete rad čine tri razine opterećenja:

1. Porezno opterećenje, odnosno udio poreza na dohodak u bruto plaći
2. Neto porezno opterećenje ili prosječna osobna porezna stopa, odnosno udio svih poreznih obaveza koje posloprimac izdvaja iz vlastite bruto plaće, tj. udio poreza na dohodak i doprinosa iz plaće u bruto plaći
3. Ukupno porezno opterećenje – porezni klin, koji se iskazuje kao zbroj poreza na dohodak te doprinosa iz plaće i doprinosa na plaću (doprinosi iz plaće su na teret posloprimca dok su doprinosi na plaću na teret poslodavca) izraženih kao udio u ukupnim troškovima rada.

Pregled stopa i razreza poreza na dohodak prikazan je u tablici 1.

Tablica 1. Stope i razrez poreza na dohodak, od 1.1.2015.

Stopa	Razredi
12%	Od 0 do 2.200,00 kn
25%	Od 2.200,00 kn do 13.200,00 kn
40%	Iznad 13.200,00 kn

Izvor: izrada autora prema podacima sa: www.porezna-uprava.hr, (28.08.2015)

Na porez na dohodak obračunan pomoću navedenih stopa primjenjuje se još i prirez porezu na dohodak, kojeg su obvezni plaćati obveznici poreza na dohodak ovisno o tome gdje imaju prijavljeno prebivalište ili uobičajeno boravište na području općine ili grada koji su propisali obvezu plaćanja prireza. Porezna osnovica za obračun prireza je već utvrđeni iznos poreza na dohodak. Stope prireza su sljedeće¹⁰:

- Općina po stopi do 10%
- Grad ispod 30.000 stanovnika po stopi do 12%
- Grad iznad 30.000 stanovnika po stopi do 15%
- Grad Zagreb po stopi do 30%.

Što se tiče plaćanja doprinosa, temeljem Zakona o doprinosima te Zakona o poticanju zapošljavanja, Ministarstvo financija svake godine donosi naredbu o iznosima osnovica za obračun doprinosa za obvezna osiguranja. Iznosi osnovica za obračun doprinosa za 2015. godinu izračunati su kao umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenata za njihov obračun propisani Zakonom o doprinosima. Prema tome, najniža mjesečna osnovica u 2015. iznosi 2.780,05 kuna, dok najviša mjesečna osnovica iznosi 47.658,00 kuna. Najviša godišnja osnovica iznosi 571.896,00 kuna.

¹⁰ Prirez porezu na dohodak, dostupno na: http://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/prirez_porezu_na_dohodak.aspx, (25.08.2015)

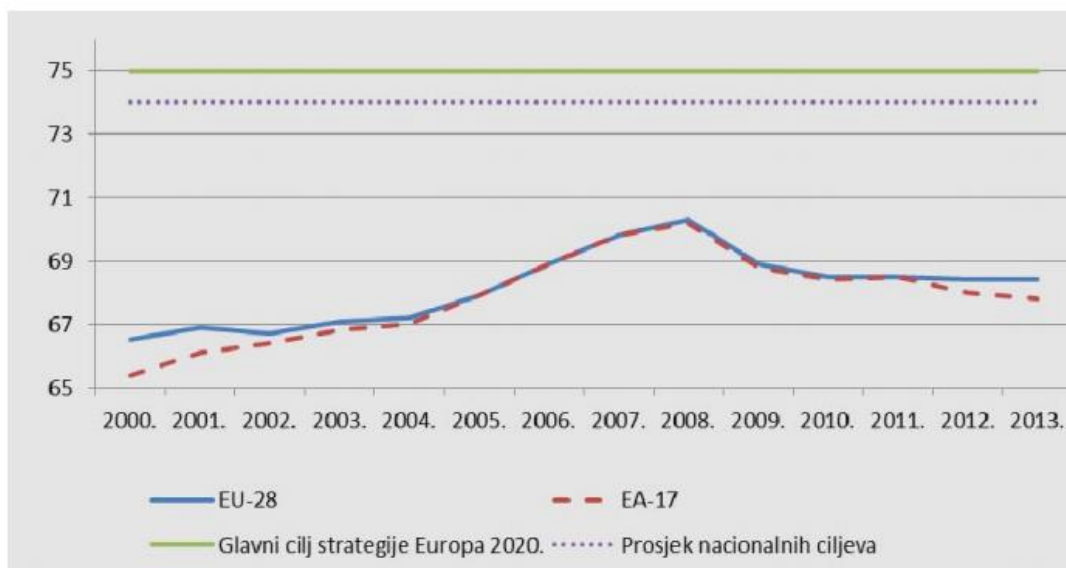
5. Tržište rada i socijalna kretanja u EU

Nakon što je u prvoj polovici rada prikazano stanje po pitanju makroekonomskih pokazatelja i situacije na tržištu rada u Hrvatskoj, vrijeme je da se isto prikaže i na razini Europske unije.

5.1. Trendovi u zaposlenosti

U Europskoj uniji kretanje trendova u zaposlenosti slično je kao i u Hrvatskoj, što govori da su sve zemlje članice osjetile gospodarsku krizu i na tržištu rada, budući da je u ukupnom kretanju zaposlenosti u zemljama EU također 2008. godina bila prijelomna točka za rast zaposlenosti, kao što se može vidjeti iz grafikona 25.

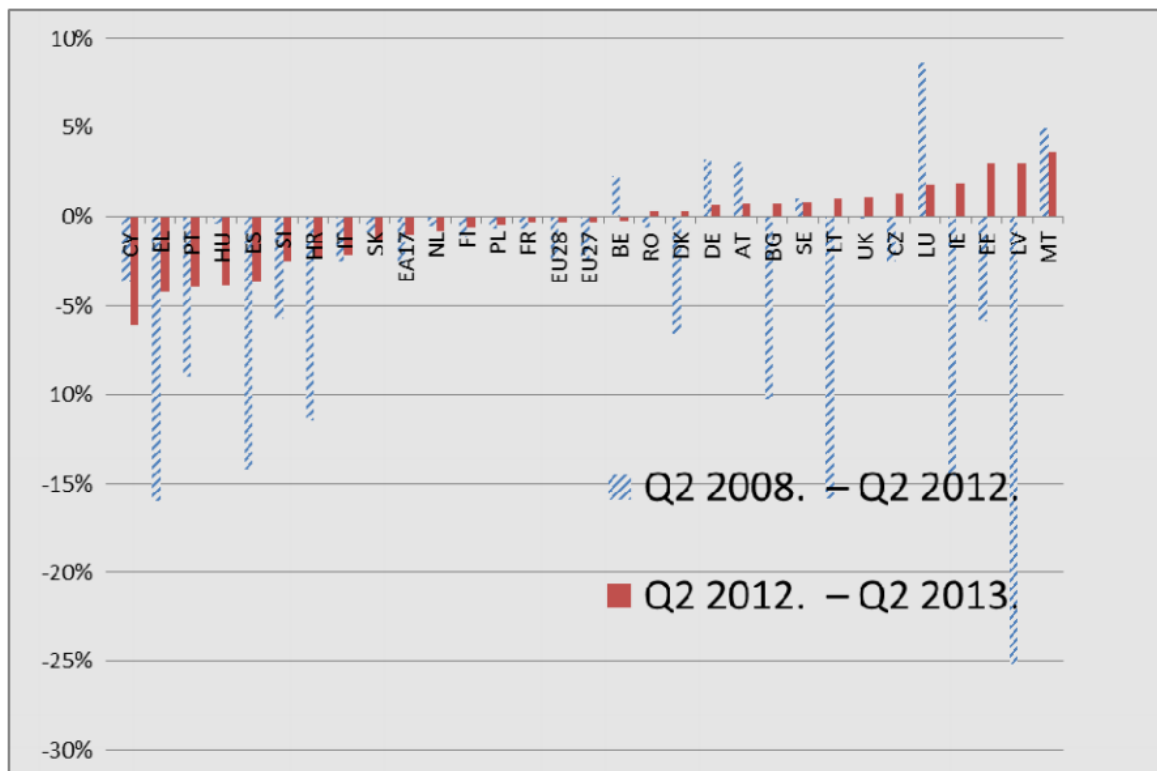
Grafikon 25. Kretanje stopa zaposlenosti u EU-28 i europodručju za dobnu skupinu od 20 do 64 godine

Izvor: Europska komisija (2013): *Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju uz komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2014.*, Bruxelles, str. 5, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_hr.pdf, (28.09.2015)

Prema kretanju sa grafikona vidi se negativan trend po pitanju stope zaposlenosti u zemljama EU 28. Stopa zaposlenosti je u 2001. godini je iznosila 67% te je do 2008. godine imala tendenciju rasta na stopu od 70%. To je ujedno bila i najviša stopa u cijelom promatranom razdoblju, te nakon 2008. godine kreće pad koji se usporio 2010. godine kada je stopa zaposlenosti zadržana na 68%.

Grafikon 26. Kretanje stopa zaposlenosti od drugog tromjesečja 2008. godine do 2013. godine po državama članicama

Izvor: Europska komisija (2013): *Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju uz komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2014.*, Bruxelles, str. 6, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_hr.pdf, (28.09.2015)

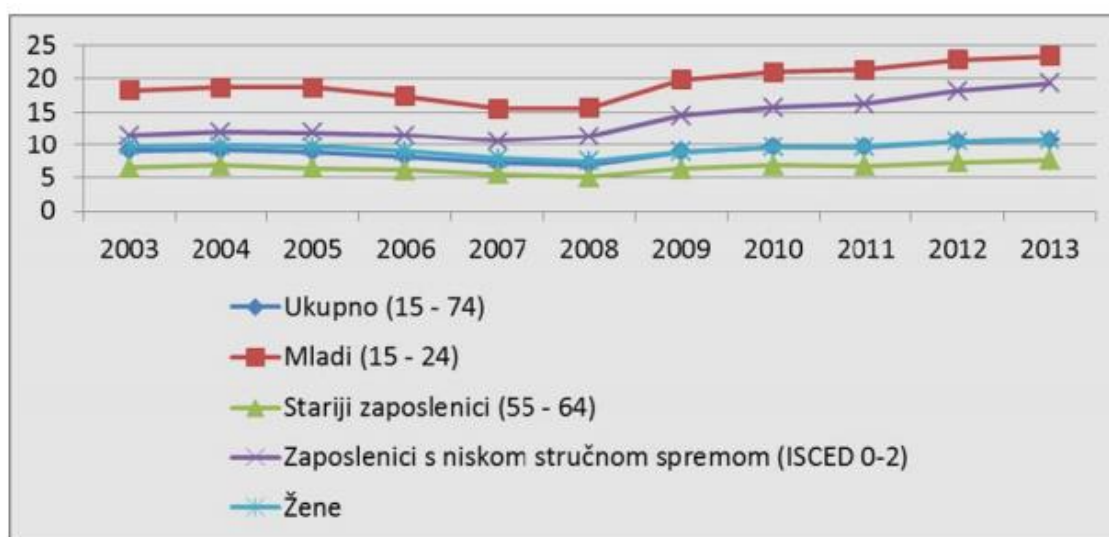
Kada se pogleda stanje po pitanju zaposlenosti razrađeno po državama, može se uočiti da među državama članicama postoje znatne razlike u stopi zaposlenosti, pri čemu je do drugog tromjesečja 2012. rast broja zaposlenih osoba bio ponajviše negativan u sljedećim zemljama: Latviji, Grčkoj, Litvi, Irskoj i Španjolskoj.

Nakon drugog tromjesečja 2012. stopa zaposlenosti se povećala u baltičkim zemljama te u Irskoj, dok se na Cipru, u Španjolskoj, Portugalu i Mađarskoj smanjila. Na razini zemalja osnivačica EU može se vidjeti da je zaposlenost na zadovoljavajućoj razini, dok se u južnim zemljama članicama zaposlenost smanjivala, iz čega se može zaključiti da je nezaposlenost nejednolika u različitim dijelovima Europe te da ciljevi zajedničke politike zapošljavanja nisu u potpunosti ostvareni.

5.2. Kretanje stope nezaposlenosti

U državama članicama EU je nezaposlenost na najvišoj razini ikada, što se može zahvaliti financijskoj i gospodarskoj krizi koja je utjecala na veliki porast nezaposlenosti.

Grafikon 27. Kretanje stopa nezaposlenosti u EU-28 nakon 2003. – ukupna stopa, mladi, stariji radnici i niskokvalificirani radnici

Izvor: Europska komisija (2013): *Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju uz komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2014.*, Bruxelles, str. 2, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_hr.pdf, (28.09.2015)

Na grafikonu 27. se može vidjeti kretanje stopa nezaposlenosti svih država članica ukupno, za razdoblje od 2003. do 2013. godine. Može se uočiti da se nezaposlenost smanjivala do 2008. godine, kada je bila najmanja, međutim nakon krize nezaposlenost raste po svim skupinama koje su prikazane. Ono što je zabrinjavajuće jest to da je nezaposlenost najviša među mladima od 15 do 24 godine, i to čak viša od nezaposlenih s niskom stručnom spremom, koji su na drugom mjestu. Nezaposlenost mladih je rasla te je u 2013. godini iznosila 25%. Najmanja nezaposlenost je kod starijih zaposlenika, te je u 2013. godini iznosila 6%. Znatne su razlike između nezaposlenih kod mladih te starijih zaposlenika, što daje ukupnu stopu nezaposlenosti od 10% u 2013. godini. Navedeno stanje ukazuje na to da je potrebno hitno pristupiti mjerama poticanja zapošljavanja mladih osoba i to pogotovo osoba bez radnog iskustva, te do stvaranja novih radnih mjesta što dovodi do sljedećeg poglavlja u kojemu će biti riječi o stvaranju novih radnih mjesta.

5.3. Stvaranje novih radnih mjesta

Ranije opisani problemi dovode do pokušaja njihovog rješavanja od strane EU, a to je zajednička politika zapošljavanja i socijalne politike EU. Putem ove politike Unija ima postizanje sljedećih ciljeva:

- lakši prijelaz iz škole na posao
- lakši pronalazak posla
- osuvremenjenje sustava socijalne sigurnosti
- veća mobilnost radnika u EU-u
- smanjenje siromaštva
- zaštita osoba s invaliditetom.

Osim toga EU¹¹:

- koordinira i prati nacionalne politike
- potiče države članice na razmjenu dobre prakse u području uključenosti, siromaštva i mirovina
- potiče osposobljavanje, razvoj vještina i poduzetništvo
- donosi propise o pravima radnika, diskriminaciji na radnom mjestu i koordinaciji nacionalnih sustava socijalne sigurnosti te nadzire njihovu provedbu.

Također, posebna je zadaća Europske komisije da potiče nacionalne vlade EU na otvaranje novih radnih mjesta, smanjenje nejednakosti na tržištu rada, podupiranje gospodarske konkurentnosti, te na praćenje politika zapošljavanja u državama EU-a.

Radi poticanja razvoja Europske unije, između ostalog i poticanja politike zapošljavanja, tijekom lipnja 2010. godine EU je donio Strategiju Europa 2020. Koja predstavlja novi okvir za ujednačen razvoj Europe do 2020. godine, a kojim se nastavlja promoviranje reformi zacrtanih u okviru Lisabonske strategije.

Temeljem ove strategije doneseno je pet glavnih ciljeva od kojih su 3 cilja izravno povezana sa politikama zapošljavanja. Ciljevi su navedeni u tablici 2.

¹¹Zapošljavanje i socijalna pitanja, dostupno na: http://europa.eu/pol/socio/index_hr.htm, (29.08.2015)

Tablica 2. Ciljevi strategije Europa 2020.

Cilj	Indikator
Zapošljavanje	<ul style="list-style-type: none">• zaposleno je 75 % stanovništva u dobi od 20 do 64 godine
Istraživanje i razvoj	<ul style="list-style-type: none">• 3 % BDP-a EU-a ulaže se u istraživanje i razvoj
Klimatske promjene i energetska održivost	<ul style="list-style-type: none">• emisije stakleničkih plinova smanjene su za 20 % (ili čak 30 %, uz odgovarajuće uvjete) u odnosu na 1990.• 20 % energije crpi se iz obnovljivih izvora• o energetska učinkovitost povećana je za 20 %
Obrazovanje	<ul style="list-style-type: none">• stopa ranog napuštanja školovanja manja je od 10 %• barem 40 % osoba u dobi od 30 do 34 godine završilo je visokoškolsko obrazovanje
Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti	<ul style="list-style-type: none">• barem 20 milijuna ljudi manje živi u siromaštvu ili u opasnosti od siromaštva i socijalne isključenosti

Izvor: Ciljevi Strategije Europa 2020., dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_hr.htm, (1.9.2015)

Stvaranje većeg broja boljih radnih mjesta jedan je od glavnih ciljeva strategije Europa 2020. Europska strategija zapošljavanja, sa svojim smjernicama za zapošljavanje i pratećim programima kao što su Program za zapošljavanje i socijalne inovacije, izrađena je s ciljem ostvarivanja rasta i stvaranja radnih mjesta, mobilnosti radne snage i socijalnog napretka. Državama članicama EU kao potpora u prilagođavanju politika zapošljavanja prema navedenim ciljevima Strategije Europa 2020. stoje na raspolaganju sredstva Europskog

socijalnog fonda, iz kojeg se raspisuju natječaji za projekte koji će doprinijeti navedenim ciljevima. Ove su mogućnosti od 1.7.2013. godine dostupne i Hrvatskoj.

5.4. Programi Europske unije za poticanje zapošljavanja

Europska unija još od 1950-ih godina potiče radnike i zapošljavanje. Tada je u okviru Europske zajednice za ugljen i čelik dodjeljivala radnicima u proizvodnji ugljena i čelika pomoć obzirom na to da su njihova radna mjesta bila ugrožena zbog opasnosti od restrukturiranja industrije. Nadalje, 60-ih godina prošlog stoljeća osnovan je Europski socijalni fond, te je on u to vrijeme bio glavno oružje u borbi protiv nezaposlenosti.

U razdoblju od 1980-ih do 1990-ih godina, akcijski programi za borbu protiv nezaposlenosti bili su usmjereni na posebne ciljne skupine, a uspostavljeno je i više sustava za praćenje i dokumentiranje stanja. 1992. godine je bivši sustav za zapošljavanje na razini EU poboljšan te preimenovan u EURES, odnosno Europska služba za zapošljavanje, a sve s ciljem poticanja slobodnog kretanja radnika te pomaganja u pronalasku posla u nekoj od država članica.

Obzirom na to da je u većini država EU-a vladala velika nezaposlenost, Bijelom je knjigom pokrenuta rasprava o europskoj gospodarskoj strategiji i strategiji zapošljavanja tako što je pitanje zapošljavanja prvi put postalo prioritet programa Europske unije¹². U 1999. godini pitanje zapošljavanja dobilo je dodatno na važnosti, tim više što je iste godine stupilo na snagu novo poglavlje o zapošljavanju iz Ugovora iz Amsterdama. Navedeno je poglavlje pružilo osnovu za uspostavljanje europske strategije zapošljavanja i osnivanje stalnog Odbora za zapošljavanje utemeljenog na Ugovoru koji ima savjetodavnu ulogu u cilju promicanja usklađivanja politika zapošljavanja i tržišta rada država članica. Svaka država članica zadržava pravo samostalnim upravljanjem politike zapošljavanja.

1997. godine pokrenuta je Europska strategija zapošljavanja zajedno s otvorenom metodom koordinacije, tzv. luksemburški proces, godišnji ciklus koordinacije i nadzora nacionalnih politika zapošljavanja temeljenih na obvezi država članica da uspostave paket zajedničkih ciljeva. Strategija je osmišljena na temelju sljedećih elemenata¹³:

- smjernica za zapošljavanje koje je razradila Komisija, a usvojilo Vijeće;
- nacionalnih akcijskih planova;

¹² Bijela knjiga, odnosno White book je dokument EU s prijedlozima budućih aktivnosti na pojedinom području.

¹³Politika zapošljavanja EU, dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.3.html, (28.08.2015)

- zajedničkog izvješća o zapošljavanju koje je objavila Komisija, a usvojilo Vijeće;
- preporuka po zemljama koje je razradila Komisija, a usvojilo Vijeće.
- Europskom strategijom zapošljavanja visoka stopa zaposlenosti stavljena je na istu razinu po važnosti kao makroekonomski ciljevi rasta i stabilnosti.

2000. godine je došlo do dogovora novog strateškog cilja po pitanju zapošljavanja, a to je pretvaranje EU-a u „najkonkurentniju i najdinamičniju svjetsku ekonomiju utemeljenu na znanju”, prihvaćajući zaposlenost svih kao opći cilj politike zapošljavanja i socijalne politike te postavljajući konkretne ciljeve koje je trebalo postići do 2010. Nakon toga, Europska strategija zapošljavanja revidirana je 2002. i ponovno pokrenuta 2005., s naglaskom na rastu i radnim mjestima te u cilju pojednostavljivanja i jačanja Lisabonske strategije. Navedena je revizija se odnosila na uvođenje višegodišnjeg vremenskog okvira, a od 2005. godine smjernice za zapošljavanje su uvrštene su u Opće smjernice ekonomske politike.

Revizija je podrazumijevala uvođenje višegodišnjeg vremenskog okvira (prvi ciklus bio je od 2005. do 2008.). Od 2005. smjernice za zapošljavanje uvrštene su Opće smjernice ekonomske politike.

„Programom EU-a za zapošljavanje i socijalne inovacije, koji su Vijeće i Parlament usvojili 2013., objedinjena su tri postojeća programa¹⁴:

1. PROGRESS (Program za zapošljavanje i socijalnu solidarnost) čiji je cilj stvaranje analitičkog znanja, podupiranje razmjene informacija i međusobnog učenja;
2. EURES (Europska služba za zapošljavanje) je mreža mobilnosti radne snage koja pruža informacije, smjernice te usluge pri posredovanju i zapošljavanju;
3. Mikrofinanciranje i socijalno poduzetništvo, koje podrazumijeva pristup mikrofinanciranju za pojedince i mikropoduzeća te izgradnju kapaciteta za pružatelje mikrokredita i jačanje socijalnih poduzeća, tj. poduzeća čiji je glavni cilj socijalne prirode”.

Strategijom Europa 2020., koja je ranije spomenuta u radu, određeni su ciljevi koji se tiču veća uključenost muškaraca i žena na tržištu rada, smanjenje strukturne nezaposlenosti i promicanje kvalitete radnih mjesta, razvoj stručne radne snage koja odgovara potrebama tržišta rada i promicanje cjeloživotnog obrazovanja, poboljšanje kvalitete i učinkovitosti

¹⁴Politika zapošljavanja EU, dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.3.html, (28.08.2015)

sustava obrazovanja i izobrazbe na svim razinama i povećanje sudjelovanja u visokoškolskom ili sličnom obrazovanju te promicanje socijalne uključenosti i borba protiv siromaštva. Ono što nije spomenuto u prošlom poglavlju jest to da države članice moraju u svoje nacionalne ciljeve uvrstiti svih pet glavnih ciljeva, uzimajući u obzir svoje polazne situacije i nacionalne okolnosti.

U ožujku 2015. Komisija je objavila prijedlog revidiranih smjernica pokazujući time snažnu usmjerenost na tržište rada¹⁵:

- jačanje potražnje za radnom snagom (otvaranje radnih mjesta, oporezivanje rada, određivanje plaća);
- povećanje dostupne radne snage i poboljšanje njihovih vještina (sudjelovanje i razina kvalifikacija; rješavanje strukturnih nedostataka u sustavima obrazovanja i usavršavanja; nezaposlenost kod mladih i dugoročna nezaposlenost);
- poboljšanje funkcioniranja tržišta rada (smanjenje rascjepkanosti tržišta rada; uključenost socijalnih partnera; poboljšanje aktivnih politika za tržište rada; mobilnost radne snage);
- jamčenje pravednosti, borba protiv siromaštva i promicanje jednakih mogućnosti (modernizacija sustava socijalne zaštite, zdravstva i sustava dugoročne njege; ciljane socijalne politike za sprečavanje ranog napuštanja školovanja i socijalne isključenosti).

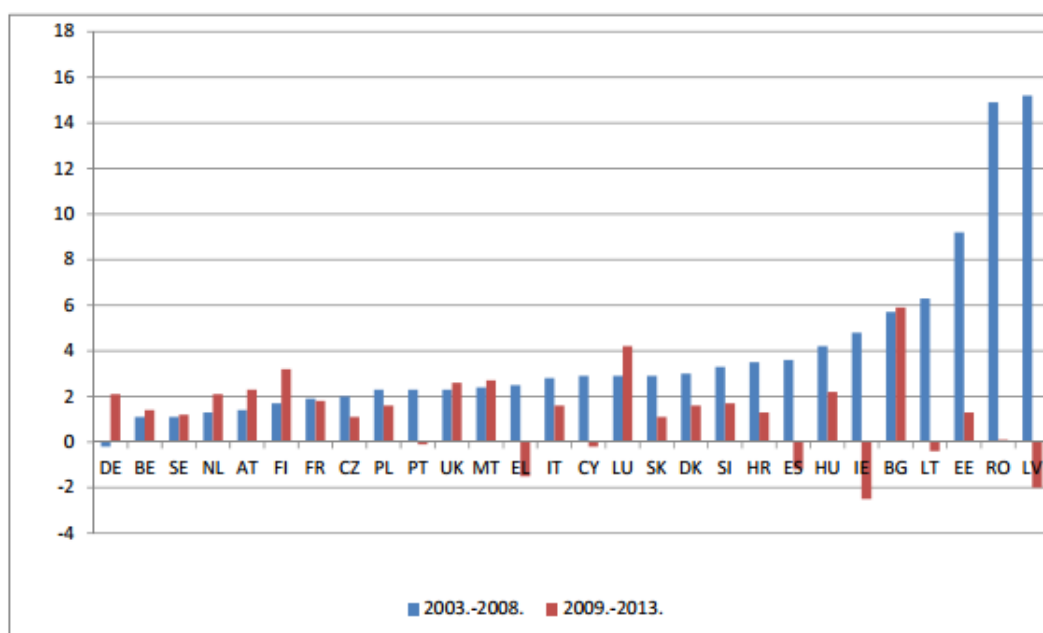
U današnje vrijeme, s proračunom od 8 milijardi eura iz Europskog socijalnog fonda te posebne proračunske stavke za razdoblje od 2014.-2020. sredstva su usmjerena na mlade nezaposlene osobe od 15 do 24 godine te nisu uključeni u sustav obrazovanja i osposobljavanja. Ovaj je novac usmjeren na regije u kojima je stopa nezaposlenosti mladih veća od 25 %. U siječnju ove godine Europska komisija je predložila Uredbu o Europskom fondu za strateška ulaganja koji je pak usmjeren na mala i srednja poduzeća budući da su ta poduzeća dosta bitna za gospodarstvo što brojčano i po ostvarenju prihoda, ali su osjetljiva na promjene u gospodarskim kretanjima. „Plan ulaganja za Europu” podrazumijeva tri aspekta: prvo, mobilizaciju najmanje 315 milijuna eura tijekom sljedeće tri godine, drugo, ciljane ulaganja ovisno o gospodarskim potrebama i treće, mjere za pružanje veće regulatorne predvidljivosti i uklanjanje prepreka ulaganju.

¹⁵Politika zapošljavanja EU, dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.3.html, (28.08.2015)

5.5. Učinak poreznog klina na tržište rada

Uvođenjem oporezivanja rada pojavljuje se tzv. porezni klin između troškova koje za rad snosi poslodavac i neto plaće koju dobiva posloprimac. Pri nekoj zadanoj razini plaće rast poreznog klina uzrokuje povećanje nezaposlenosti i smanjenje zaposlenosti. Porezni klin zapravo prikazuje cijenu rada, a u grafikonu 28. je ta cijena rada prikazana za svaku državu članicu.

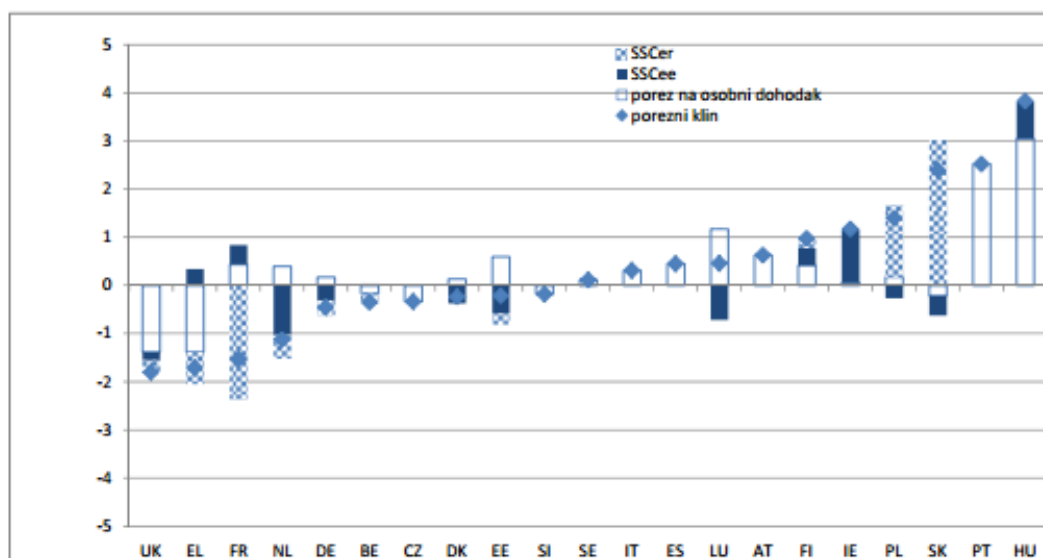
Grafikon 28. Kretanja nominalne jedinične cijene rada u EU-28, prosjek godišnjih promjena 2003.-2008. i 2009.-2013.

Izvor: Europska komisija (2013): *Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju uz komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2014.*, Bruxelles, str. 13, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_hr.pdf, (28.09.2015)

Iz grafikona se može vidjeti da je porezni klin dosta visok u velikom broju država članica. Osim toga, u velikom broju država članica je i dalje prisutan problem visokog te rastućeg poreznog klina, i to ponajviše za osobe s niskim primanjima te za primatelje drugog dohotka u kućanstvu. Kao što se može vidjeti iz grafikona, najveći porezni klin imaju Bugarska, Litva, Estonija, Rumunjska i Latvija. U ovim zemljama rad je najskuplji te veliki dio dohotka odlazi državi. Također valja primijetiti da je i Hrvatska na desnoj strani grafikona gdje su smještene zemlje sa visokim poreznim klinom. Najmanja je cijena rada u Njemačkoj, Belgiji i Nizozemskoj.

Grafikon 29. Promjena ukupnog poreznog klina između 2011. i 2013. godine po komponentama

Izvor: Europska komisija (2013): *Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju uz komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2014.*, Bruxelles, str. 15, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_hr.pdf, (28.09.2015)

Gledajući grafikon 29. može se uočiti da je porez na osobni dohodak najviši u Mađarskoj i Portugalu, gdje je i promjena bila najveća, tj. u te dvije zemlje se najviše povisio, dok se znatno smanjio u Ujedinjenom Kraljevstvu te Grčkoj. Ako se zajedno promatra porez na osobni dohodak i doprinosi za socijalno osiguranje zaposlenika, u 10 država članica povećalo se opterećenje za zaposlenike i u manjoj mjeri za poslodavce (povećanje poreznog opterećenja u tri zemlje). Ukupno gledano, razina doprinosa za socijalno osiguranje koje plaća poslodavac ostala je više ili manje stabilna u većini država članica uz nekoliko iznimaka; prilično su se povisili u Poljskoj i Slovačkoj te znatno snizili u Francuskoj.

Kada se govori o poreznom klinu, tj. velikom opterećenju rada, tu se uvijek javlja i problem neprijavljenog rada. Na žalost ovo je stvarnost, te je neprijavljeni rad prisutan u različitim gospodarskim aktivnostima, od neprijavljenog rada u poduzećima do neprijavljenoga samostalnog rada, s izuzetkom aktivnosti koje uključuju ilegalnu robu i usluge.

Na makroekonomskoj razini neprijavljeni rad ima brojne negativne učinke. Zbog njega se snizuju porezni prihodi (porez na dohodak i PDV) te ugrožava financiranje sustava socijalne sigurnosti.

Naravno, i na mikroekonomskoj razini su tu negativni učinci, primjerice, neprijavljeni rad i drugi atipični oblici zapošljavanja kao što je lažno samozapošljavanje narušavaju pošteno tržišno natjecanje među poduzećima, otvaraju put socijalnom dampingu te priječe propisno zapošljavanje s punom socijalnom zaštitom. Neprijavljeni rad također uzrokuje neučinkovitost proizvodnje obzirom na to da poduzeća s takvim radnicima uglavnom izbjegavaju pristup službenim uslugama i proizvodima (npr. kreditima) te ne rastu.

Bez obzira na to što u potpunosti pouzdani podaci o učincima i razmjerima sive ekonomije nisu lako dostupni, grubi podaci ukazuju na to da se s ovim problemom suočavaju brojne države članice EU, a osim toga, može se reći da bi neprijavljeni rad mogao postajati sve rašireniji zbog nekoliko socioekonomskih trendova kao što su sektorska preraspodjela i internacionalizacija gospodarstva, smanjivanje učestalosti standardnih oblika rada te socijalni problemi u nekim državama članicama.

5.6. Mobilnost tržišta rada u EU

Obzirom na to da je Hrvatska država članica EU, ovo pitanje je nakon ulaska za nju također postalo jako bitno, jer se sada radnici mogu kretati kako izvan Hrvatske te u ostalim članicama raditi, tako i u Hrvatsku može dolaziti strana radna snaga.

„Slobodno kretanje radnika uređeno je odredbama Ugovora o Europskoj zajednici, čl. 39-42, glava III – Slobodno kretanje osoba, usluga i kapitala“¹⁶. Ove se odredbe ugovora temelje na načelu nediskriminacije po pitanju državljanstva za radnike država članica s obzirom na njihovo zapošljavanje, naknadu i ostale uvjete rada i zapošljavanja. Osim toga, u EU je sloboda kretanja radnika uređena također i sekundarnim zakonodavstvom koje obuhvaća veliki broj direktiva i uredbi. Upravo su te direktive i uredbe kojima je uređena sloboda kretanja radnika i njihovih obitelji posebno važne jer one omogućavaju praktičnu provedbu te slobode.

„Prema pravnim propisima EU, svaki radnik koji se seli u drugu državu članicu ima određena prava, a ona se odnose na slijedeće¹⁷:

- pravo na rad bez radne dozvole (osim radnika iz novih država članica koje su obuhvaćene tranzicijskim razdobljem),

¹⁶Kapural, M. (2005): *Sloboda kretanja radnika u proširenoj Europskoj uniji i njezin utjecaj na Hrvatsku*, Institut za javne financije, Poglavlje 4., str. 85, dostupno na: <http://www.ijf.hr/Eu3/kapural.pdf>, (1.7.2015)

¹⁷Ibid, str. 85

- jednakost postupanja u zapošljavanju kao s državljanima članice u kojoj se rad obavlja,
- pravo na jednake socijalne pogodnosti kakve imaju i državljani članice u kojoj se radnik zapošljava,
- pravo članova obitelji da se pridruže radniku i da primaju naknadu za obitelj,
- potpuna koordiniranost sustava socijalne sigurnosti (mirovinska prava i doprinosi za socijalnu sigurnost),
- uzajamno priznavanje kvalifikacija“.

Što se tiče samog „ponašanja“ radne snage u EU, može se reći da nju karakterizira mala prostorna i profesionalna pokretljivost. Tome svjedoče podaci da je između 1991. i 2001. godine tek 15% državljana EU promijenilo mjesto boravišta radi zaposlenja u drugoj državi članici. „Zapošljavanje u drugoj državi članici kao razlog za migraciju zabilježen je većinom u južnim članicama EU – Italiji (61%), Portugalu (46%) i Španjolskoj (30%). U 2001. Velika Britanija i Švedska imale su najveći postotak mobilnosti radne snage (oko 2%) dok su radnici iz Grčke i Španjolske pokazali vrlo nizak stupanj mobilnosti. Danas samo 2% radne populacije EU radi u drugoj zemlji članici“¹⁸. Iz ovih se podataka može zaključiti kako u Uniji pravo slobodnog kretanja radnika iz članice u članicu nije u potpunosti iskorišteno te da tu još uvijek ima dosta prostora za promjene. Glavni je razlog toj neiskorištenosti ove slobode pravne, praktične te administrativne prepreke. To se ponajprije odnosi na dugačke administrativne postupke, nepotpunu provedbu propisa, nedostatak potrebnih informacija o pravima radnika koji sele u drugu državu članicu, nedostatna suradnja između država članica i niska razina sudjelovanja u procesu cjeloživotnog obrazovanja.

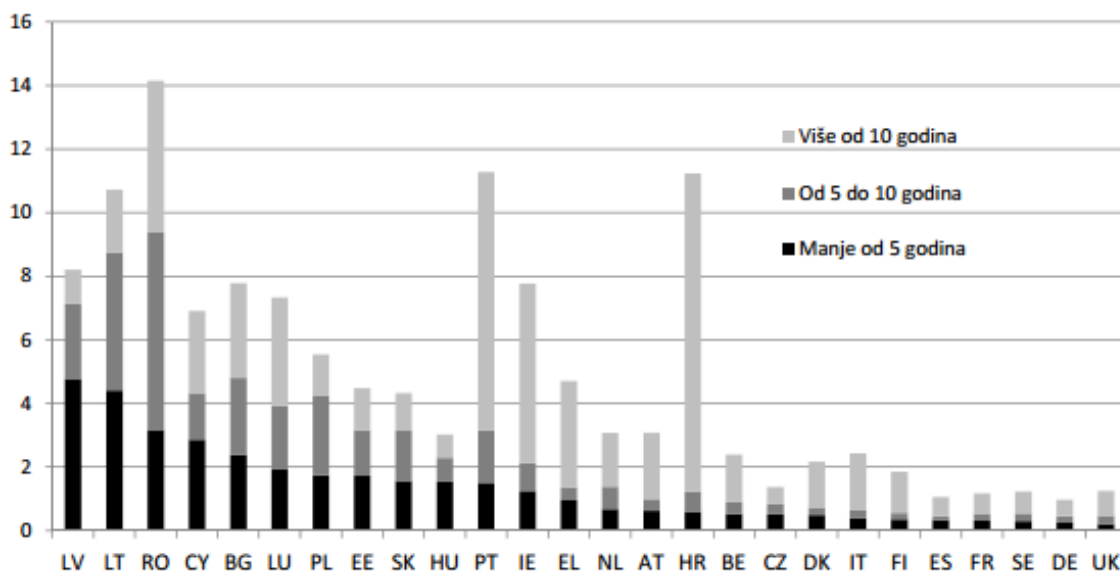
Mobilnost radne snage je dosta važna za uspješno funkcioniranje unutarnjeg tržišta EU, stoga joj se mora posvetiti dosta pažnje, što se može vidjeti iz toga da se slobodno kretanje radnika izdvaja kao posebno važno i osjetljivo pitanje za Uniju. Nastavno tome, treba istaknuti da EU obično postavlja određena ograničenja kada je riječ o slobodnom kretanju radnika iz novih članica. „Jedno od njih je tranzicijsko razdoblje. U povijesti proširenja članstva EU tranzicijsko razdoblje u slobodnom kretanju radnika tradicionalno se pojavljuje kao uvjet za nove države članice. Na primjer, Grčka je imala tranzicijsko razdoblje od šest godina za kretanje svojih radnika, koji su u tom razdoblju imali obvezu posjedovati radne i boravišne dozvole, jednako kao i nedržavljanima EU. Slično tranzicijsko razdoblje bilo je određeno i za

¹⁸ Kapural, M. (2005): *Sloboda kretanja radnika u proširenoj Europskoj uniji i njezin utjecaj na Hrvatsku*, Institut za javne financije, Poglavlje 4., str. 86, dostupno na: <http://www.ijf.hr/Eu3/kapural.pdf>, (1.7.2015)

Španjolsku i Portugal u trajanju od sedam godina, tijekom kojega je radnicima iz tih zemalja bio ograničen slobodan pristup zapošljavanju, a sloboda njihova kretanja postupno je ostvarena¹⁹.

Tijekom proširenja same Europske unije moglo se uočiti da je strah od velikih priljeva stranih radnika u nove članice bio neopravdan. Čak se pokazalo da emigracija nakon širenja EU više pada negoli raste. Međutim neovisno o tome, Unija po pitanju slobodnog kretanja radnika iz novih članica i dalje postavlja zahtjev za tranzicijskim razdobljem i to u trajanju do 7 godina. Također je i Hrvatska nakon ulaska u EU pristala na tranzicijsko razdoblje za kretanja svojih radnika unutar EU. Grafikon 30. prikazuje kolika je mobilnost u državama članicama prema godinama boravka.

Grafikon 30. Stopa mobilnosti u državama članicama prema godinama boravka, 2013.

Izvor: Europska komisija (2014): *Nacrt zajedničkog izvyješća o zapošljavanju uz komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2015.*, Bruxelles, str. 12, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2015_hr.pdf, (28.09.2015)

Iz grafikona 30. se može vidjeti da je najveća stopa mobilnosti u Rumunjskoj, Portugalu te Hrvatskoj. U Rumunjskoj dominira razdoblje od 5 do 10 godina boravka dok u Portugalu i Hrvatskoj više od 10 godina. Naravno, to se može pripisati i velikim stopama nezaposlenosti u ovim zemljama zbog čega građani sve više razmišljaju te poduzimaju korake pronalaženja posla u drugim državama.

¹⁹ Kapural, M. (2005): *Sloboda kretanja radnika u proširenoj Europskoj uniji i njezin utjecaj na Hrvatsku*, Institut za javne financije, Poglavlje 4., str. 86, dostupno na: <http://www.ijf.hr/Eu3/kapural.pdf>, (1.7.2015)

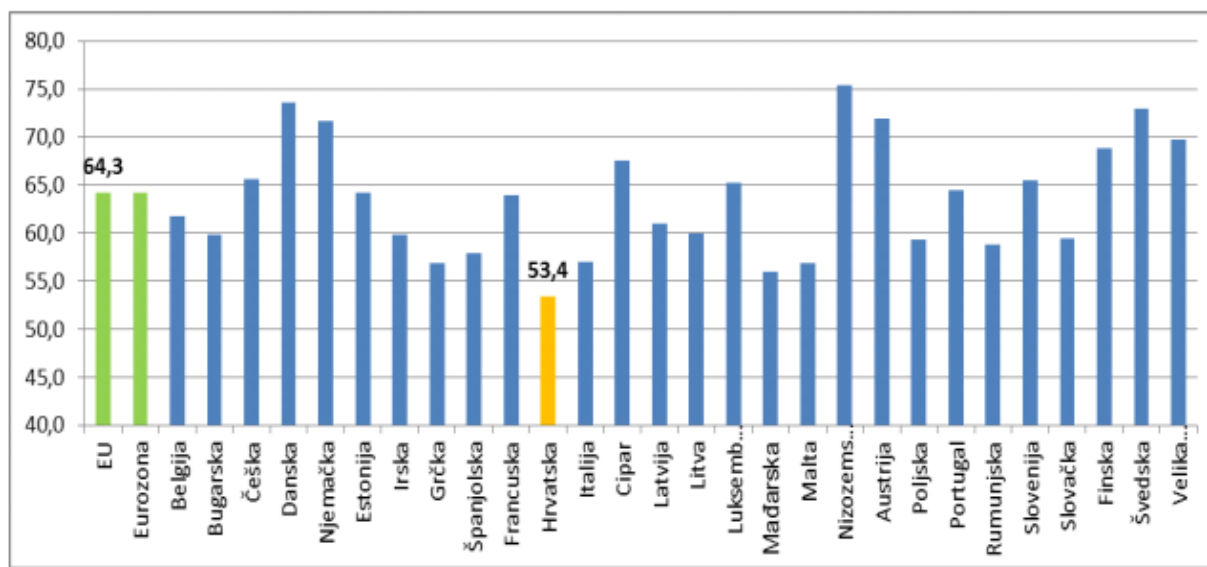
6. Usporedba makroekonomskih kretanja Hrvatske i EU

U ovom će se poglavlju usporediti makroekonomska kretanja Hrvatske sa ostalim članicama EU, kako bi se dobio uvid u to gdje se Hrvatska nalazi u odnosu na ostatak EU, te će se moći vidjeti koji su glavni problemi te gdje postoji prostor za poboljšanja.

6.1. Tržište rada

Kao što je ranije u radu navedeno, cilj Strategije Europa 2020 jest ujednačavanje stope zaposlenosti među članicama te zapošljavanje 75% stanovništva do 2020. godine. Iz grafikona u nastavku se može vidjeti koja je članica najbliže tom cilju, ali i to da Hrvatska od svih članica ima najmanju stopu zaposlenosti.

Grafikon 31. Prosječna stopa zaposlenosti u razdoblju 2009. do 2013.

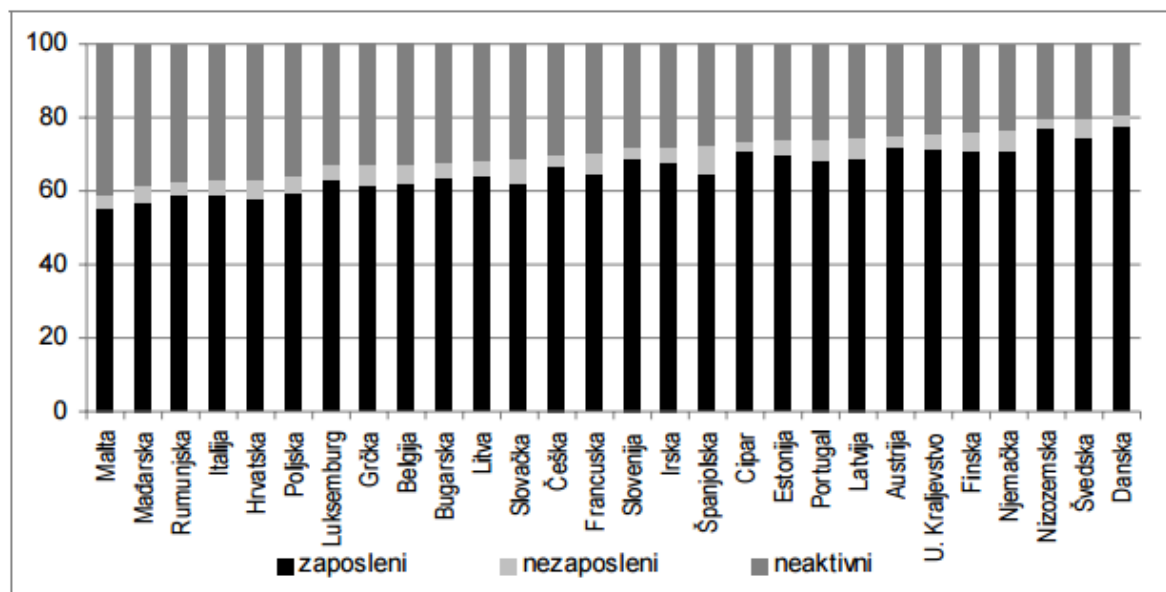

Izvor: Kroflin, M. (2013): *Pregled stanja hrvatskog gospodarstva i javnih financija*, listopad 2013., Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja, Zagreb, dostupno na: http://www.nsz.hr/datoteke/13-14/Stanje_u_gospodarstvu_Listopad_2013.pdf, str. 4, (28.08.2015)

Što se tiče prosječne stope zaposlenosti, može se vidjeti da je u Hrvatskoj stopa zaposlenosti među nižima u odnosu na ostale članice, te je u razdoblju od 2009. do 2013. godine iznosila 53,4%. Zemlje koje imaju sličan pokazatelj kao Hrvatska su Mađarska, Malta te Grčka. Najveću stopu zaposlenosti imaju Nizozemska, Danska, Njemačka, Finska, Švedska te Velika

Britanija. U Nizozemskoj je stopa zaposlenosti 75%. Prosjek svih zemalja EU iznosi 64,3% te se može vidjeti da Hrvatska ima za otprilike 10% manju stopu zaposlenosti.

Grafikon 32. Struktura stanovništva u radnoj dobi (15-64) prema ekonomskoj aktivnosti u zemljama EU i Hrvatskoj u 2008. godini

Izvor: Grdović, Gnip, A., Tomić, D. (2010): *Koliko duboko ruka države zadire u džep radnika?* Financijska teorija i praksa, Vol. 34, No. 2, str. 8

Iz grafikona se može vidjeti da je stopa aktivnosti stanovništva u radnoj dobi u Hrvatskoj oko 63,2%, što je među najnižim rezultatima prikazanim na grafikonu. Manju aktivnost od Hrvatske imaju Malta, Mađarska, Rumunjska i Italija. Najveću aktivnost imaju Njemačka, Nizozemska, Švedska i Danska. Iz ovakvog pokazatelja aktivnosti se za Hrvatsku može zaključiti da nedovoljno koristi svoju radnu snagu te se iz njega također može zaključiti da je i konkurentnost te radne snage uspoređujući sa ostalim zemljama u regiji dosta niska.

Sve navedeno dovodi do još jednog problema za Hrvatsku, a to je nefleksibilnost hrvatskog tržišta rada kojeg karakterizira nemogućnost zaposlenja na nepuno radno vrijeme i nepostojanje nekog drugog programa za osobe koje se obrazuju ili za osobe smanjenih sposobnosti.

6.2. Poslovno okruženje i konkurentnost

Europska unija je naravno uredila i pitanje povećanja konkurentnosti industrije i poduzeća te pitanje promicanja otvaranja novih radnih mjesta te poticanja gospodarskog rasta stvaranjem okruženja koje će biti naklonjeno poduzećima, a posebno se to odnosi na mala i srednja poduzeća te proizvodnu industriju, budući da su oni pokretači današnjeg poduzetništva.

Tablica 3. Nominalne i realne vrijednosti bruto domaćeg proizvoda

GODINA	HRVATSKA				EU	EU 10
	NOMINALNI BDP (mlrd kn)	Nominalne st. rasta (%)	REALNI BDP (mlrd kn)	Realne st. rasta (%)	Realne st. rasta (%)	Realne st. rasta (%)
1	2	3	4	5	6	7
2008.	343,4	7,9	300,1	2,1	0,3	2,7
2009.	328,7	-4,3	279,3	-6,9	-4,3	-8,1
2010.	323,8	-0,5	272,9	-2,3	2,1	1,7
2011.	330,2	2,1	272,8	0,0	1,6	3,6
2012.	330,2	0,0	267,4	-2,0	-0,3	1,3
2013. (1.kv.)	75,9	6,1	61,0	-1,5	-1,4	0,4
2013. (2. kv.)	82,9	0,9	66,3	-0,7	-0,2	1,0
Kumulativno (2008.-2012.)		-2,6		-11,2		

Izvor: Kroflin, M. (2013): *Pregled stanja hrvatskog gospodarstva i javnih financija*, listopad 2013., Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja, Zagreb, dostupno na: http://www.nsz.hr/datoteke/13-14/Stanje_u_gospodarstvu_Listopad_2013.pdf, str. 2, (28.08.2015)

Iz tablice se može vidjeti da je EU u 2013. godini zabilježila pad realne stope rasta BDP-a od 0,2% dok je taj isti pad u Hrvatskoj iznosio 0,7%. Najveći pad je u Hrvatskoj bio 2009. godine, nakon nastupanja financijske krize te je pad te godine iznosio 6,9%, a u EU 4,3%. Stanje sa zemljama EU10 je bilo još poraznije, gdje je realna stopa rasta BDP-a bila u padu od 8,1%. Može se također vidjeti da u Hrvatskoj nominalni BDP raste, dok se realni BDP smanjuje.

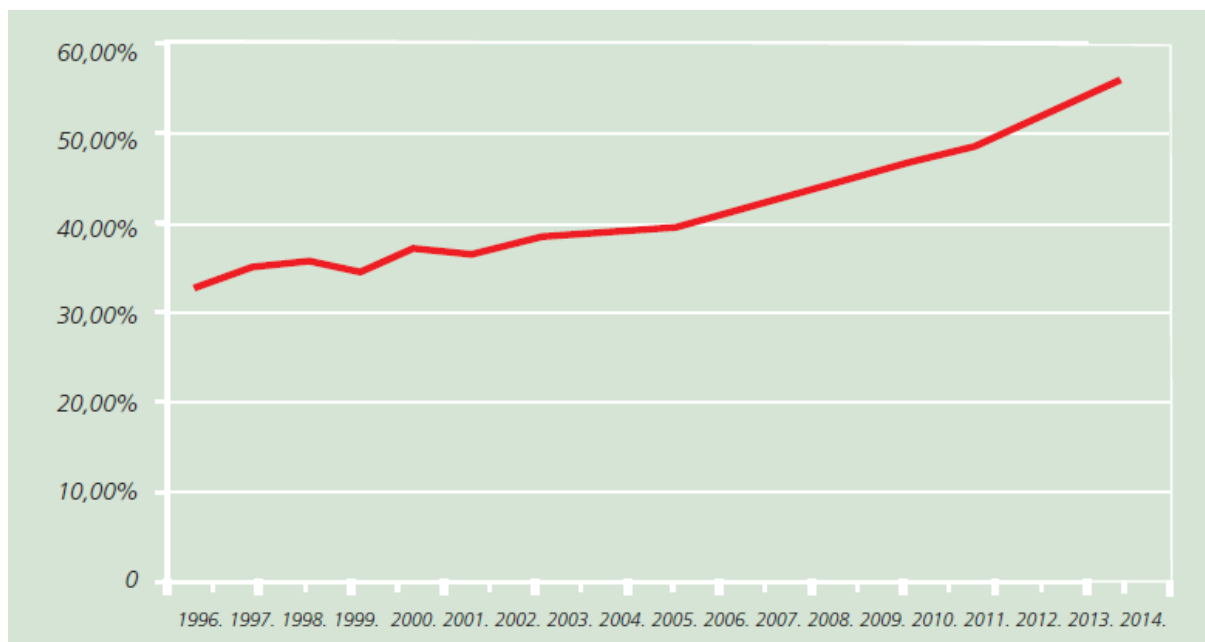
Što se tiče konkurentnosti hrvatskog gospodarstva u odnosu na EU, može se reći da je dosadašnji nezadovoljavajući odgovor na izazove globalne konkurentnosti ostavio prazninu u gospodarskom, političkom i intelektualnom životu Hrvatske. Ta se praznina očituje prije svega u nedostatku zajedničke percepcije strateških nacionalnih ciljeva i razumijevanja načina za njihovo postizanje.

Bez definicije strateških nacionalnih ciljeva nema ni mogućnosti da se pokuša približiti nacionalnom konsenzusu o njima. Stoga je Nacionalno vijeće za konkurentnost postavilo četiri ključna nacionalna strateška cilja:

1. Ostvarivanje održivog rasta BDP-a
2. Smanjivanje nezaposlenosti
3. Povećanje kvalitete življenja
4. Povećanje stupnja društvene uključenosti.

Niti jedan od tih ciljeva nije definiran kao vrijednost za sebe. Svi su oni definirani imajući u vidu vrijednosti u okruženju s kojim se uspoređujemo i kojem težimo. Prvi strateški cilj ostvarivanja održivog rasta BDP-a se odnosi na to da se u roku od 10 godina udvostruči BDP po glavi stanovnika koji je 2002. iznosio oko 10 000 eura prema paritetu kupovne moći i tekućem tečaju. To bi trebalo omogućiti rast BDP-a Hrvatske na više od 50% prosječnog BDP-a po glavi stanovnika EU nakon 2010., odnosno dostizanje 55% - 60% prosječnog BDP-a po stanovniku u EU oko 2014. Da bi se taj cilj postigao, gospodarstvo mora ostvariti dugoročno održivu stopu rasta od 5% ili više na godinu.

Grafikon 33. Dostizanje prosječnog BDP-a po glavi stanovnika u EU

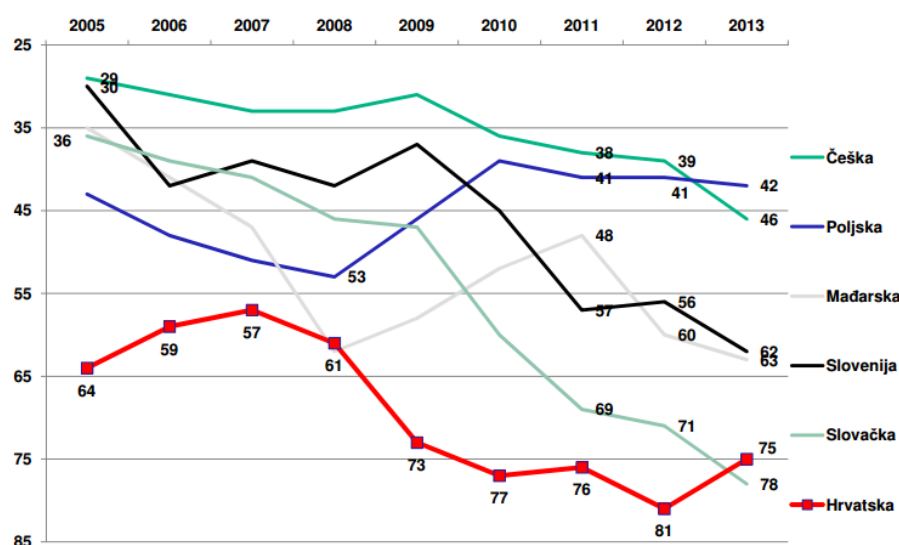
Izvor: 55 preporuka za povećanje konkurentnosti Hrvatske, Nacionalno vijeće za konkurentnost, dostupno na: www.vlada.hr/hr/content/.../file/55_preporuka.pdf, (19.8.2015)

Drugi se strateški cilj odnosi na smanjivanje nezaposlenosti, prema kojemu bi stopa nezaposlenosti trebala u sljedećih 10 godina pasti s 14% na održivu stopu manju od 8%. To bi trebalo biti stvarno i trajno smanjenje koje bi bilo posljedica otvaranja novih radnih mjesta. Za postizanje tih ciljeva potrebne su promjene u obrazovnom sustavu, funkcioniranju tržišta rada, kao i duboke promjene u odnosu društva i države prema privatnom poduzetništvu. No, prije svega, potreban je rast produktivnosti brži od rasta realnih plaća, koje bi mogle rasti po prosječnoj stopi oko 3% na godinu.

Treći se strateški cilj odnosi na povećanje kvalitete života stupnja obrazovanja, zaposlenosti i dohotka po glavi stanovnika. Međutim, povećanje kvalitete života najugroženijih društvenih skupina trebalo bi se postići tako da najsiromašnijih 20% stanovnika stječe 10% svih dohodaka. Također, kvalitetu života treba postići očuvanjem kvalitete prirodnih resursa, smanjenjem stope smrtnosti, te produljenjem očekivana životnog vijeka sa 74 na više od 76 godina u istom razdoblju.

Četvrti strateški cilj se odnosi na povećanje stupnja društvene uključenosti, a to se odnosi na tradicionalne pokazatelji poput stope pismenosti, dostupnosti obrazovnog sustava, pokazatelja spolne segregacije i očekivanog životnog vijeka govore o relativno visokoj društvenoj uključenosti. Za daljnje povećanje društvene uključenosti najvažniji segmenti su obrazovanje, učinkovitost države (zbog olakšane dostupnosti javnih usluga), suzbijanje korupcije i vladavina prava.

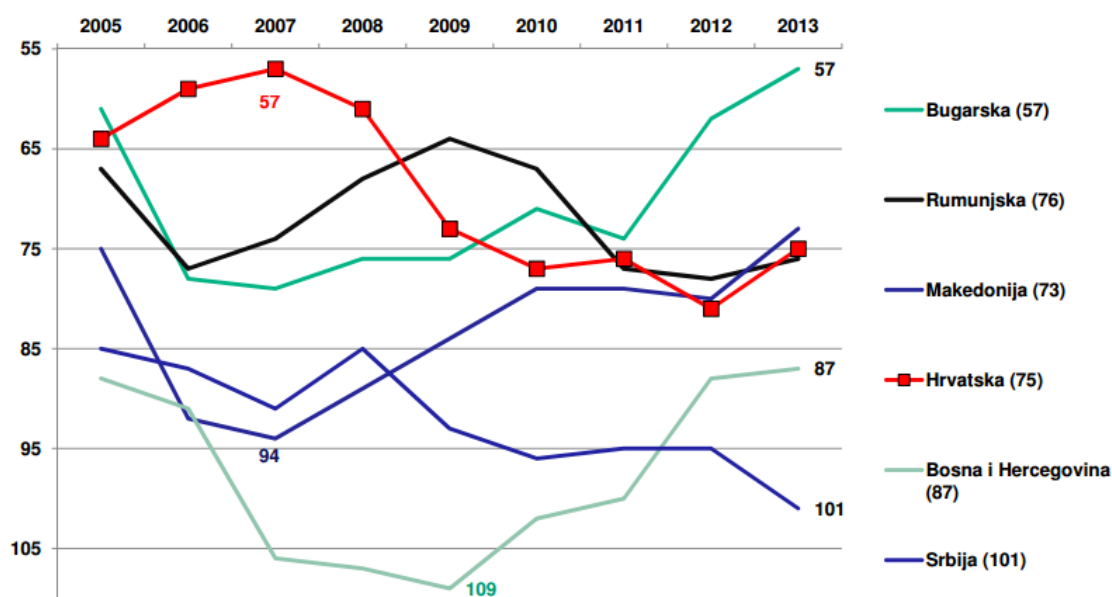
Grafikon 34. Konkurentnost usporednih zemalja EU za razdoblje od 2005 – 2013.

Izvor: Mudrinić, I. (2014): *Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2013 – 2014: pozicija Hrvatske*, dostupno na: <http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?sec=78>, (15.8.2015)

Iz grafikona 34 se može vidjeti kako je Hrvatska najmanje konkurentna od promatranih zemalja, međutim iako ima najmanju razinu konkurentnosti, u 2013. godini je jedina ostvarivala rast. Od promatranih zemalja, najkonkurentnija je Češka, koja u promatranom razdoblju bilježi lagani pad konkurentnosti. Najveći pad konkurentnosti u promatranom razdoblju ima Slovačka. Ono što je zanimljivo primijetiti jest to da niti jedna zemlja nema stabilnost što se tiče kretanja konkurentnosti, sve imaju tendenciju naglih padova i rasta.

Grafikon 35. Usporedba konkurentnosti Hrvatske sa zemljama istočne i jugoistočne Europe

Izvor: Mudrinić, I. (2014): *Izvješće o globalnoj konkurentnosti 2013 – 2014: pozicija Hrvatske*, dostupno na: <http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?sec=78>, (15.8.2015)

Što se tiče usporedbe konkurentnosti Hrvatske sa zemljama istočne i jugoistočne Europe, može se vidjeti kako su od Hrvatske konkurentnije Bugarska i Makedonija, dok su iza Hrvatske Rumunjska, Bosna i Hercegovina i Srbija. Valja primijetiti kako Bosna i Hercegovina ostvaruje znatan rast u posljednjih pet godina, a isto se može reći i za Makedoniju i Bugarsku.

Nacionalno vijeće za konkurentnost objavilo je 1. travnja 2014. godine rezultate „Globalnog izvješća o lakoći trgovanja 2014.“ (Global Enabling Trade Report 2014), Svjetskog

gospodarskog foruma, prema kojem je Hrvatska rangirana na 56. mjesto od ukupno 138 država obuhvaćene istraživanjem²⁰.

Indeks pokazuje u kojoj su mjeri u gospodarstvima svijeta razvijene institucije, politike, infrastruktura i usluge koje omogućuju slobodan protok robe preko granica do odredišta. „Globalno izvješće o lakoći trgovanja 2014.“ ukazuje da svjetska gospodarstva u razvoju, ukoliko žele napredovati, moraju provesti reforme u skladu sa sporazumom Svjetske trgovinske organizaciju iz prosinca 2013. godine. Neučinkovitost, birokracija i loša infrastruktura među ključnim su faktorima koji sprječavaju gospodarstva u lakoći trgovanja.

Indeks lakoće trgovanja svaku državu ocjenjuje kroz četiri područja²¹:

1. otvorenost tržišta,
2. graničnog uređenja,
3. razvijenosti infrastrukture i
4. operativnog okruženja,

te kroz sedam stupova, i to:

1. pristup domaćem tržištu,
2. pristup stranom tržištu,
3. efikasnosti i transparentnosti granične administracije,
4. dostupnosti i kvaliteti transportne infrastrukture,
5. dostupnosti i kvaliteti transportnih usluga,
6. dostupnosti i uporabi ICT-a te
7. operativnog okruženja.

Sredstva iz programa pomoći Europske Unije namijenjena jačanju regionalne konkurentnosti usmjerena su prvenstveno na ulaganje u poslovnu infrastrukturu, poboljšanje poslovne klime te prijenos tehnologije.

Ono što je prilika za Hrvatsku, jest da nakon stupanja u članstvo, opseg mogućih ulaganja značajno se proširuje se između ostalog povećavaju šanse za ulaganja u infrastrukturu u sektoru obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi, turizma i slično, a kao posebno važno, omogućuju se i izravna ulaganja nepovratnih sredstava u malo i srednje poduzetništvo.

²⁰Izvješće o lakoći trgovanja, dostupno na : <http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?art=522&sec=2>, (16.08.2015)

²¹Ibid

Europska Unija ima 28 država članica i 271 regiju. Socijalne i gospodarske razlike između navedenih regija su značajne i svaka četvrta ima bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku manji od 75% prosjeka svih 28 članica EU. Stoga je EU uvidjela potrebu smanjenja navedenih nejednakosti te jačanja konkurentnosti svih svojih regija, kako bi kao cjelina, Unija ostala konkurentna na svjetskim tržištima te kako bi se općenito mogla uspješno nositi sa svim izazovima 21. stoljeća, kao što je primjerice potreba za inovacijama i brzim usvajanjem novih tehnologija.

Pojam konkurentnosti time se sve više proširuje i na regionalnu razinu. Konkurentna regija je ona regija koja uspijeva privući i zadržati uspješne tvrtke i povećati životni standard svojih stanovnika. Kvalitetna radna snaga i ulaganja biraju upravo one regije koje se smatraju konkurentima. Dok se u prošlosti nastojala postići veća konkurentnost regija privlačenjem međunarodno konkurentnih tvrtki, isto se pokazalo tek djelomično uspješnom strategijom te novi pristup regionalnom razvoju naglašava razvoj konkurentnosti domaćih tvrtki i podupire iskoristivost svih vrsta resursa u pojedinoj regiji.

Programi EU za poticanje konkurentnosti pomažu regijama predvidjeti i pokrenuti gospodarske promjene poticanjem inovativnosti, razvoja društva znanja, poduzetništva, zaštite okoliša i poboljšanja pristupa svemu navedenom. Tako je jedan od glavnih tri cilja za čije su ispunjenje predodređena sredstva iz fondova Europske Unije poticanje i jačanje regionalne konkurentnosti u svim regijama Unije, kao i u regijama država kandidatkinja pa time i u Hrvatskoj.

Ulaganja u području regionalne konkurentnosti do ulaska Hrvatske u EU su financirana kroz program IPA, komponentu IIIc, nakon čega je financiranje omogućeno kroz Strukturne fondove, odnosno Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)²². Međutim, cijeli niz projekata s ciljem jačanja regionalne konkurentnosti je i do sada bio financiran i to kroz program CARDS od 2001. do 2004. godine te kroz program Phare 2005. i 2006. godine.

Osim pretpristupnih fondova, u ovom području je postojalo i nekoliko Programa zajednica koji su bili otvoreni i dostupni hrvatskim korisnicima.

Dakle, donedavno je osnovni okvir za korištenje sredstava Europske Unije u području regionalne konkurentnosti bio IPA Operativni program „Regionalna konkurentnost“. To je

²²Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, dostupno na: <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=450>, (11.08.2015)

ključni strateški dokument za ovo područje kojim se određivao način na koji su utrošena predviđena sredstva. Operativni program utvrđuje jasne prioritete, ključna područja intervencije ali i konkretne aktivnosti pomoću kojih će se ostvariti zadani ciljevi.

Zadani ciljevi su sljedeći programa Regionalna konkurentnost su bili sljedeći²³:

- uklanjanje razvojnih poteškoća u slabije razvijenim regijama,
- mjere jačanja gospodarske konkurentnost,
- osiguravanje modernog i odgovarajućeg okvira za suradnju poslovnog sektora i akademske zajednice,
- stvaranje boljih uvjeta poslovanja i potpore malim i srednjim poduzetnicima

Operativna struktura sastavljena je od sljedećih tijela:

- Ministarstvo gospodarstva (MGO).
- Ministarstvo poduzetništva i obrta (MPO),
- Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU (MRRFEU),
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS)
- Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije (SAFU)

Stupanje u članstvo Europske unije donijelo je za Hrvatsku nebrojene promjene a između ostalog i prednosti. Od 1.srpnja 2013. godine tako su Hrvatskoj na raspolaganju Strukturni fondovi, točnije, Europski fond za regionalni razvoj kojim se nakon programa IPA, nastavlja financirati Operativni program za regionalnu konkurentnost. U skladu s time, Hrvatska je Komisiji podnijela prijedlog za reviziju višegodišnjeg Operativnog programa za regionalnu konkurentnost za pomoć Zajednice iz Instrumenta prepristupne pomoći u sklopu komponente „Regionalni razvoj”.

²³Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, dostupno na: <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=450>, (11.08.2015)

6.3. Dug opće države i fiskalna politika

Što se tiče deficita proračuna opće države, u tablici 4. su prikazani pokazatelji za Hrvatsku te članice EU.

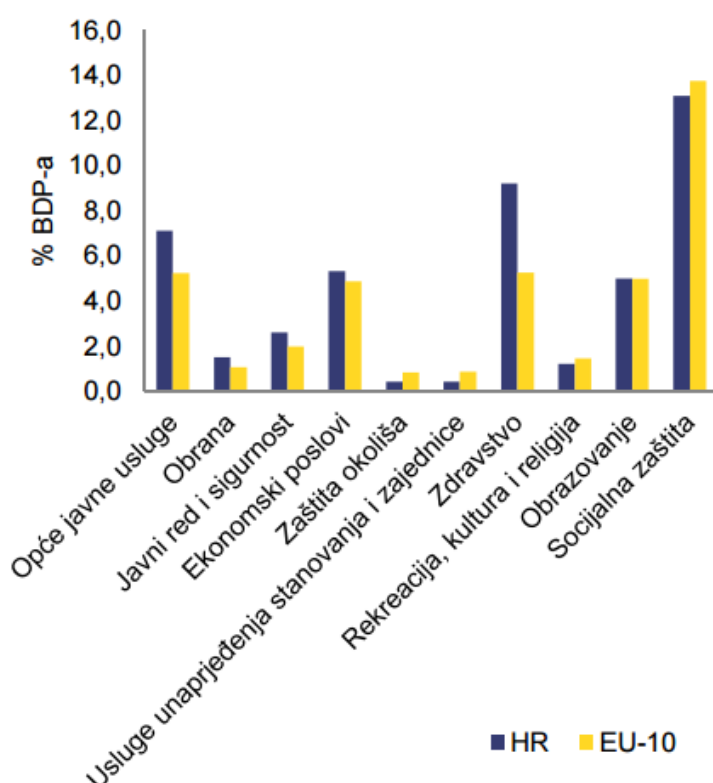
Tablica 4. Deficit proračuna opće države

Deficit proračuna opće države				
	2009.	2010.	2011.	2012.
Španjolska	-11,2	-9,7	-9,4	-10,6
Grčka	-15,6	-10,7	-9,5	-10,0
Irska	-13,9	-30,8	-13,4	-7,6
Portugal	-10,2	-9,8	-4,4	-6,4
Cipar	-6,1	-5,3	-6,3	-6,3
Velika Britanija	-11,5	-10,2	-7,8	-6,3
Hrvatska-ESA	-5,3	-6,4	-7,8	-5,0
Francuska	-7,5	-7,1	-5,3	-4,8
Češka	-5,8	-4,8	-3,3	-4,4
Slovačka	-8,0	-7,7	-5,1	-4,3
Nizozemska	-5,6	-5,1	-4,5	-4,1
Danska	-2,7	-2,5	-1,8	-4,0
Slovenija	-6,2	-5,9	-6,4	-4,0
EU 27	-6,9	-6,5	-4,4	-3,9
Belgija	-5,6	-3,8	-3,7	-3,9
Poljska	-7,4	-7,9	-5,0	-3,9
Hrvatska	-3,1	-4,3	-4,5	-3,5
Malta	-3,7	-3,6	-2,8	-3,3
Litva	-9,4	-7,2	-5,5	-3,2
Italija	-5,5	-4,5	-3,8	-3,0
Rumunjska	-9,0	-6,8	-5,6	-2,9
Austrija	-4,1	-4,5	-2,5	-2,5
Mađarska	-4,6	-4,3	4,3	-1,9
Finska	-2,5	-2,5	-0,8	-1,9
Latvija	-9,8	-8,1	-3,6	-1,2
Bugarska	-4,3	-3,1	-2,0	-0,8
Luksemburg	-0,8	-0,9	-0,2	-0,8
Švedska	-0,7	0,3	0,2	-0,5
Estonija	-2,0	0,2	1,2	-0,3
Njemačka	-3,1	-4,1	-0,8	0,2

Izvor: Kroflin, M. (2013): *Pregled stanja hrvatskog gospodarstva i javnih financija*, listopad 2013., Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja, Zagreb, dostupno na: http://www.nsz.hr/datoteke/13-14/Stanje_u_gospodarstvu_Listopad_2013.pdf, str. 6, (28.08.2015)

Iz tablice 4. se može vidjeti da je deficit u promatranom razdoblju u većini zemalja uglavnom rastao, no najveći je bio 2010. godine u Irskoj kada je iznosio 30%, te također 2009. godine u Grčkoj kada je iznosio više od 15%. Grčki deficit se do 2012. godine smanjio na 10%, dok se Irski deficit smanjio na 7,6%. Najmanji je deficit u Švedskoj i Luksemburgu, gdje ne dostiže niti 1%. Hrvatska je u „zlatnoj sredini“ te se kod nje deficit kretao oko 6-7%. U odnosu na EU27 gdje je deficit išao maksimalno do 7%.

Grafikon 36. Struktura rashoda prema klasifikaciji funkcija poslova za 2012. godinu

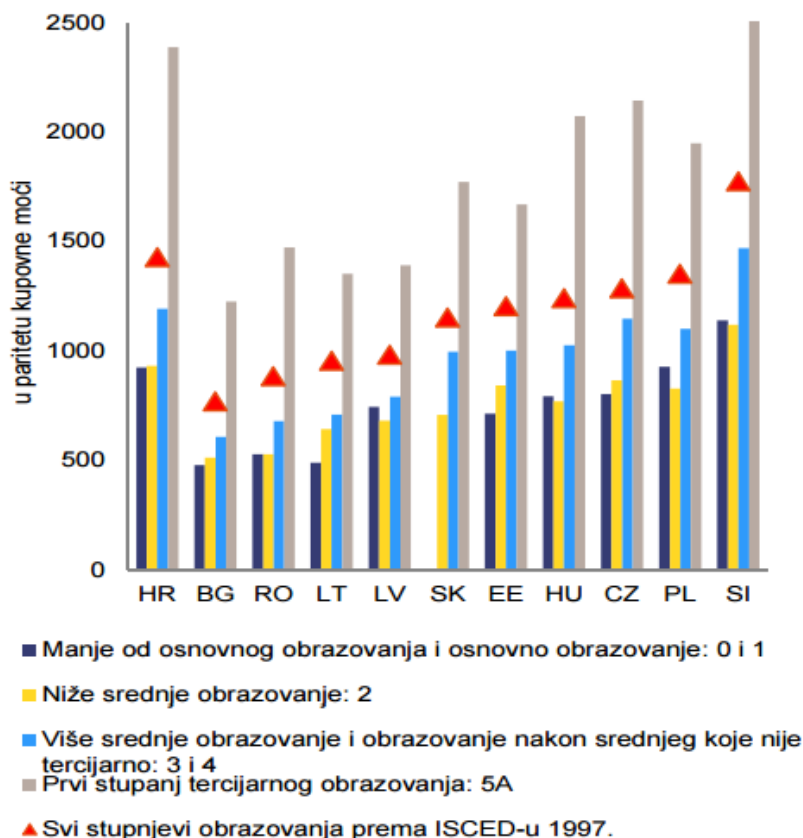
Izvor: Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2015., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, str. 43, (25.8.2015)

Iz grafikona se može vidjeti da su javni rashodi prema klasifikaciji funkcija uglavnom bili približno jednaki sa pokazateljima na razini EU10 po pitanju socijalne zaštite te obrazovanja, rekreacije, kulture i religije. Ono gdje su najveće razlike se odnosi na Zdravstvo, gdje su rashodi Hrvatske oko 10% dok na razini EU10 iznose oko 6%. Također su tu opće javne usluge gdje Hrvatska izdvaja oko 7% BDP-a dok EU oko 5%. Globalno gledano, rashodi u Hrvatskoj veći su od rashoda u EU, te bi se trebala preusmjeriti potrošnja iz drugih kategorija zbog ograničenog fiskalnog prostora na prihodovnoj strani te visokih proračunskih deficita.

7. Usporedba kretanja plaća Hrvatske i članica EU

Kretanje plaće u velikoj je ovisnosti sa stupnjem obrazovanja ali i brojnim drugim čimbenicima. Također, ne treba izostaviti niti koncept minimalne plaće koji također utječe na ukupna kretanja.

Grafikon 37. Prosječni mjesečni dohodak s obzirom na stupanj obrazovanja, 2010.

Izvor: Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2015., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, str. 20, (25.8.2015)

Iz grafikona se može vidjeti da dohodak raste s obzirom na visinu obrazovanja, te je tako najveći kod prvog stupnja terciarnog obrazovanja dok je najmanji kod osnovnog obrazovanja. Kod Hrvatske je dohodak najveći u prvom stupnju terciarnog obrazovanja, a ista je situacija i kod svih prikazanih država članica. Zaposlenici sa terciarnim obrazovanjem zarađuju upola više nego li radnici sa srednjoškolskim obrazovanjem.

7.1. Sustav minimalne plaće u Hrvatskoj i EU

Minimalna je plaća uvedena u 19. stoljeću u Novom Zelandu, te su nakon uvođenja minimalne plaće u toj zemlji, i ostale zemlje počele slijediti njezin primjer te uvoditi u svoje sustave minimalnu plaću. „Prvo zakonsko uređenje minimalne plaće u Europi, uvela je Velika Britanija 1908. godine, a od 1912. godine uvedeno je u Sjedinjenim Američkim Državama, u državi Massachusetts²⁴. Također, u Europskoj socijalnoj povelji Vijeća Europe, pojam minimalne plaće veže se uz pravo na pravičnu plaću po kojoj su ugovorne strane obvezne priznati radnicima pravo na plaću koja će im osigurati dostojan životni standard.

„Minimalna plaća se prema Konvenciji br. 131. koju su ratificirale 52 države,²⁰ definira kao minimalna suma plativa radniku za izvršeni rad ili obavljenju uslugu, unutar zadanog razdoblja, izračunatu bilo na temelju vremena ili učinka, koja ne smije biti smanjena kako individualnim tako ni kolektivnim ugovorom, što se garantira zakonom i koja treba biti definirana tako da pokriva minimalne potrebe radnika i njegove/njezine obitelji, u svjetlu nacionalnih ekonomskih i socijalnih uvjeta.²⁵“

Iz navedene definicije proizlaze sljedeći koncepti minimalne plaće:

- minimalna plaća je ona plaća koja se smatra dostatnom za zadovoljenje vitalnih potreba (hrana, odjeća, i sl.);
- predstavlja najnižu razinu isplate dopuštene zakonom;
- označava plaću koja u svakoj državi ima snagu zakona i koja je ostvariva pod prijetnjom kaznenih i drugih prikladnih sankcija.

Međutim valja imati na umu ta prilikom određivanja minimalne plaće treba se uzeti u obzir potrebe radnika te njihovih obitelji, treba voditi računa o općoj razini plaća u zemlji, također i troškovima života, davanjima iz socijalnog osiguranja, životnom standardu, ali i o brojnim ekonomskim čimbenicima koji sadrže zahtjeve za gospodarskim razvojem, zatim treba voditi računa o razini produktivnosti te potrebi postizanja i održavanja visoke razine zaposlenosti.

²⁴Sarić, I. (2014): *Sustav minimalne plaće u EU*, Pravni vjesnik, Vol. 30, No. 2, Zagreb, str. 139

²⁵ Ibid, str. 139

7.1.1. Kretanje minimalne plaće u RH

Od 2008. godine je u Hrvatskoj na snazi Zakon o minimalnoj plaći koji je usvojen nakon dogovora socijalnih partnera – Vlade, sindikata i poslodavaca. „Taj zakon zamjenjuje raniju regulaciju minimalne plaće koja se temeljila na Kolektivnom ugovoru o najnižoj plaći, sklopljenom 1998. godine između socijalnih partnera na nacionalnoj razini, a valjanost kojega je odlukom nadležnog ministra proširena na sve radnike i poslodavce u Hrvatskoj“²⁶. U službenoj uporabi je međutim bio pojam najniža plaća, ali se zapravo suštinski radio o regulaciji minimalne plaće.

Kako je u to vrijeme sustav minimalnih plaća bio uređen Kolektivnim ugovorom, 2008. godine je došlo do rasprave o tome kako bi se sustav minimalnih plaća trebao uređivati zakonom, a ne kolektivnim ugovorom. Taj prijedlog iznijelo je šest sindikalnih središnjica koje su bile jedinstvene i usuglašene sa svojim prijedlogom, jer su smatrali da je to jedini način da se osigura puna primjena regulative, i to uz donošenje primjerenih kazni za nepoštivanje isplate minimalne plaće, što je bila jedna od slabih točaka prethodnog sustava.

Postojala je još jedna problemska točka a odnosila se na visinu minimalne plaće te njezino usklađivanje tijekom vremena. 2008. godine donesen je dogovor socijalnih partnera i Vlade RH koji je rezultirao donošenjem Zakona o minimalnoj plaći. „Slijedom zakonskih odredbi, minimalna je plaća od srpnja 2008. godine određena na razini 39 posto prosječne plaće iz prošle godine, odnosno 2.747 kuna u bruto iznosu. To predstavlja porast od 12,5 posto u odnosu na prvi dio 2008. godine te porast od 19,6 posto u odnosu na razinu minimalne plaće iz 2007. godine“²⁷. Na ovaj je način podignut omjer minimalne i prosječne plaće u Hrvatskoj u odnosu na zemlje regije Srednje i Istočne Europe. U nastavku poglavlja će se moći vidjeti i konkretni podaci i usporedbe sa zemljama EU po pitanju visine minimalne plaće.

7.1.2. Kretanje minimalne plaće u zemljama EU

U Europskoj uniji postoje dva sustava minimalne plaće, „prvi od njih se odnosi na jedinstveni nacionalni sustav minimalne plaće u kojemu je minimalna plaća uređena zakonom (Francuska, Luksemburg, Nizozemska, Irska, Velika Britanija, Malta, Španjolska, Portugal. Hrvatska, Češka, Mađarska, Latvija, Litva, Rumunjska i Slovenija) i putem kolektivnog ugovora kroz bipartitni sporazum (Belgija, Estonija i Grčka) ili kroz tripartitni sporazum

²⁶Nestić, D. (2009): *Plaće u Hrvatskoj: trendovi, problemi i očekivanja*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 1-2, str.186

²⁷Ibid, str. 188

(Bugarska, Poljska i Slovačka); i drugi, u kojem je minimalna plaća dogovorena putem kolektivnih ugovora na sektorskoj razini (Danska, Finska, Švedska, Njemačka, Italija, Austrija, te Cipar)²⁸. Što se tiče Hrvatske, kao što se moglo vidjeti ranije u radu, ona je minimalnu plaću uredila prvo Kolektivnim ugovorom a zatim i Zakonom.

Tablica 5. Minimalna plaća u odnosu na mjesečnu prosječnu plaću za 2012. godinu

Zemlja	%
Grčka	50,1
Slovenija	50,0
Francuska	47,0
Luksemburg	46,9
Malta	46,8
Belgija	44,7
Mađarska	44,3
Latvija	43,8
Nizozemska	43,8
Portugal	43,3
Irska	41,9
Litva	40,8
Poljska	40,1
Velika Britanija	39,4
Bugarska	37,8
Slovačka	36,7
Hrvatska	35,6
Španjolska	34,7
Rumunjska	34,2
Estonija	33,5
Češka	31,7

Izvor: Sarić, I. (2014): *Sustav minimalne plaće u EU*, Pravni vjesnik, Vol. 30, No. 2, Zagreb, str. 141

²⁸ Sarić, I. (2014): *Sustav minimalne plaće u EU*, Pravni vjesnik, Vol. 30, No. 2, Zagreb, str. 141

Kao što se može vidjeti iz tablice, visina minimalne plaće se razlikuje od države do države. Minimalna plaća u Grčkoj čini više od 50% prosječne mjesečne plaće, a to se također odnosi i na Sloveniju. U Hrvatskoj je minimalna plaća 35,6% prosječne mjesečne plaće, a slične rezultate imaju Slovačka, Španjolska i Rumunjska. Na zadnjem je mjestu Češka sa 31,7%.

Tablica 6. Mjesečna minimalna plaća u Eurima za 2013. te minimalna plaća po satu u siječnju 2014. godine

Zemlja	Mjesečna minimalna plaća za 2013. godinu	Minimalna plaća po satu u siječnju 2014. godine
Belgija	1.501,82	9,10
Bugarska	173,84	1,04
Hrvatska	398,98	2,30
Češka	309,09	1,95
Estonija	355,00	2,13
Francuska	1.430,22	9,53
Grčka	586	3,35
Mađarska	335,27	1,97
Irska	1.461,85	8,65
Latvija	320	1,93
Litva	289,62	1,76
Luksemburg	1.921,03	11,10
Malta	702,82	4,15
Nizozemska	1.477,80	9,11
Poljska	405,79	2,31
Portugal	565,83	2,92
Rumunjska	190,48	1,14
Slovačka	352,00	2,02
Slovenija	783,66	4,56
Španjolska	752,85	3,91
Velika Britanija	1.293,22	7,43

Izvor: Sarić, I. (2014): *Sustav minimalne plaće u EU*, Pravni vjesnik, Vol. 30, No. 2, Zagreb, str. 141

Iz tablice 6 se može vidjeti točno koliko u kojoj zemlji iznosi minimalna plaća, te se može zaključiti da je najveća mjesečna plaća u Luksemburgu, a nakon nje slijede Francuska, Nizozemska te Velika Britanija. Cijena sata rada u Luksemburgu iznosi više od 11 eura. Najmanja je minimalna plaća u Bugarskoj, zatim Rumunjskoj i Latviji. Cijena minimalne plaće po satu u Bugarskoj iznosi 1,04 euro. Što se tiče Hrvatske, prosječna mjesečna minimalna plaća u 2013. godini je iznosila oko 399 eura, dok je cijena po satu 2,30 eura, te bi se time Hrvatska mogla svrstati u manje razvijene zemlje sa niskom minimalnom plaćom.

Ako će se podaci iz tablice promatrati na način da se osvrnemo na ranije iznesene činjenice o sustavu minimalne plaće u EU, može se vidjeti da postoje tri grupe zemalja koje imaju različito uređen sustav minimalnih plaća²⁹:

- prva grupa, koju čine države s minimalnom plaćom po satu većom od 6€ (Luksemburg, Francuska, Nizozemska, Belgija, Irska i Velika Britanija);
- drugu grupu, čine države s minimalnom plaćom po satu između 2€ do 6€ (Slovenija, Malta, Španjolska, Grčka, Portugal, Poljska, Hrvatska, Estonija i Slovačka);
- treća grupa, države s minimalnom plaćom manjom od 2€ po satu (Mađarska, Češka, Latvija, Litva, Rumunjska i Bugarska).

Države članice EU koje nemaju zakonom utvrđenu minimalnu plaću oslanjaju se na kolektivne ugovore, kako je to nekada i kod Hrvatske bio slučaj. Također, valja istaknuti da su u Njemačkoj sve veći zahtjevi za uvođenjem uređenja minimalne plaće putem Zakona, tj. zalaže se za uvođenje minimalne satnice od 8,5 eura što bi rezultiralo povećanjem plaće za 6,1 milijuna radnika.

Kako je Unija zbog gospodarske krize pogođena krizi pada cijene rada, Komisija predlaže članicama uvođenje sustava minimalnih plaća kako bi pribjegla zaustavljanju pada cijene rada. Također je bilo govora i o uvođenju europske minimalne plaće, s obzirom na to da sve članice imaju neki od oblika minimalne plaće, tako da se učinio dobrim prijedlog uvođenja jedinstvenog modela minimalne plaće. Takav model bi bio također poželjan jer bi se pomoću njega smanjile drastične razlike u visini plaće i cijene satnice između pojedinih država, a što se moglo i vidjeti iz tablice 6 putem konkretnih podataka. Takva jedinstvena minimalna plaća bi zasigurno pridonijela povećanju životnog standarda, smanjenju nejednakosti, nastavku

²⁹ Sarić, I. (2014): *Sustav minimalne plaće u EU*, Pravni vjesnik, Vol. 30, No. 2, Zagreb, str. 145

europske integracije. Naravno, pri tome nije moguće odrediti jedan jedinstveni iznos plaće upravo zbog brojnih razlika u gospodarstvima svake države članice.

7.2. Očekivani budući trendovi kretanja plaća u Hrvatskoj i EU

Na temelju postojećeg stanja u Hrvatskoj te cjelokupno gledano na razini EU, mogu se očekivati određeni trendovi u kretanju plaća. Hrvatska je na razne načine pokušavala smanjiti troškove rada te pojednostaviti zapošljavanje. Tako je 2012. godine smanjila doprinose za zdravstveno osiguranje (koje uplaćuje poslodavac) za 2 postotna boda na 13 % te je donijela Zakon o poticanju zapošljavanja, na temelju kojeg se poslodavci oslobađaju obveze uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje i ostalih doprinosa ako zaposle dugotrajno nezaposlene osobe ili mlade osobe bez radnog iskustva (trajanje zaposlenja do dvije godine)³⁰.

Zakonom o poticanju zapošljavanja se također uveo sustav vrijednosnih kupona kojima je cilj pojednostavnjivanje sezonskog zapošljavanja u poljoprivredi i posebno u cilju lakšeg dnevnog zapošljavanja nezaposlenih osoba (pri čemu se ne mijenja status nezaposlene osobe), umirovljenika i ostalih tražitelja zaposlenja. Ovim sustavom se također smanjila razina neprijavljenog rada. Također, sve ove mjere imaju za cilj smanjenje troška zapošljavanja radnika što bi potaknulo potražnju za radom te bi se time utjecalo na otvaranje novih radnih mjesta i smanjenje stope nezaposlenosti, odnosno povećanje stope zaposlenosti.

„Na temelju postojećih dokaza u Hrvatskoj se slabo koriste aktivne politike tržišta rada. Unatoč nekim nedavnim poboljšanjima izdatci za provedbu aktivnih politika tržišta rada iznosili su samo 0,14% BDP-a te je tek oko 13% nezaposlenih sudjelovalo u tim aktivnostima u 2012., a u oba slučaja to iznosi oko jednu trećinu prosjeka EU-a“³¹. Iz ove rečenice se može zaključiti kako Hrvatska ne iskorištava dovoljno mjere Hrvatskog zavoda za zapošljavanje koji nudi mogućnost otvaranja radnih mjesta putem javnih radova, zatim nudi mogućnost obuke na poslu te daje subvencije za zapošljavanje i osposobljavanje. Naravno, mjere aktivne politike tržišta rada se prate od strane viših razina te se prate njihovi ishodi, međutim redovita evaluacija je izostala što ukazuje na opasnost od povećanog rizika neučinkovitosti zbog relativno čestih promjena mjera aktivnih politika tržišta rada.

Ono što je bitno provesti u sustavu rada jest kompletna reorganizacija i decentralizacija javne službe za zapošljavanje, jer se jedino na taj način može pristupiti problemima sa one razine i

³⁰Izvor: Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2013., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/swd2013_croatia_hr.pdf, str. 20, (25.8.2015)

³¹Ibid, str. 21

sa onog mjesta gdje su ti problemi najviše izraženi, a također se na taj način mogu i prilagoditi aktivnosti ovisno o stupnju zapošljivosti.

Uspjeh svih tih mjera ovisi isključivo o jačanju kapaciteta i resursa za provedbu mjera aktivnih politika tržišta rada. Također program mora biti usklađen sa stanjem na tržištu, pri čemu treba provesti dobru i detaljnu analizu tržišta rada. Kako se u cijelom radu moglo vidjeti iz priloženih pokazatelja da su mladi najugroženija skupina koja je nezaposlena, ali se ujedno nalazi u najboljim godinama za rad, potrebno se posebno fokusirati na mlade te na poticanje zapošljavanja ove ugrožene skupine.

„Predviđeno je da će se 2030. potpuno uskladiti zakonska dob umirovljenja za muškarce i žene. Trenutačno je zakonska dob umirovljenja 65 godina za muškarce te 60 godina i devet mjeseci za žene“³². Međutim, smatra se da će se do 2030. godine dob umirovljenja za žene povećavati za tri mjeseca svake godine te će na taj način do kraja promatranog razdoblja iznositi 65 godina. Naravno, ne smije se izostaviti niti pojam prijevremene mirovine, a to je pravo svakog radnika da može otići u mirovinu pet godina prije uobičajene dobi ali samo ako ima dovoljno godina radnog staža. Ovdje treba spomenuti jednu bitnu stvar, a to je da postoji veliki jaz između dobi prijevremenog umirovljenja te zakonske dobi umirovljenja. Kako bi se to spriječilo, uveden je skup mjera kojim se financijski obeshrabruje prijevremeno umirovljenje. Te su mjere uvedene 2010. godine kada su se penali za prijevremeno umirovljenje udvostručili na 0,34 % mjesečno.

Svakako se na kraju može zaključiti da postoji veliki problem starenja stanovništva te da postoji opasnost od održivosti isplata mirovina budući da je nezaposlenost velika a osoba koje primaju mirovinu sve je više. Osim toga, treba pretpostaviti da će se zapošljivost mladih osoba povećati budući da je Europska unija jako posvećena tom problemu te je izdala brojne uredbe i direktive po pitanju toga, a također joj je to i jedan od važnijih ciljeva koje je navela u strategiji Europa 2020 koja je temelj za donošenje operativnih programa iz kojih se raspisuju natječaji iz kojih države povlače sredstva. Također, uvede li se jedinstvena minimalna plaća, i ovaj jaz će se povremeno umanjivati.

³²Izvor: Radni dokument službi Komisije, Izvješće za Hrvatsku 2013., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/swd2013_croatia_hr.pdf, str. 175, (25.8.2015)

8. Zaključak

Na kraju ovog rada, može se donijeti nekoliko zaključaka. Prvi je po pitanju makroekonomskih pokazatelja Hrvatske i Europske unije. Ovi pokazatelji su se prikazali kako bi se uvidjelo u kakvim uvjetima se isplaćuju plaće koje su glavna okosnica ovog rada. Hrvatska znatno zaostaje za zbirnim podacima Europske unije, međutim u gotovo svim pokazateljima vlada isti trend, a to je prijelom u 2008. godini kada je financijska kriza pogodila cijelu Uniju te doprinijela pogoršanju gospodarskih kretanja.

Nadalje, u radu se također moglo vidjeti da je Hrvatska i jedna od najskupljih zemalja po pitanju cijene rada, a to se moglo vidjeti u tome što ima jako veliki porezni klin, odnosno razliku između plaće koja poslodavcu čini ukupan trošak rada te plaće koju zaposlenik dobije „na ruke“, odnosno razlika između bruto II. i neto plaće. Također u Hrvatskoj je ponuda radne snage veća nego potražnja, što dovodi do visokih stopa nezaposlenosti. U gotovo svim pokazateljima Hrvatska se kreće u sličnim vrijednostima sa zemljama kao što su Rumunjska, Bugarska, Grčka... Hrvatska mora puno raditi ne bi li se odmaknula od jugoistočnih članica te se približila zapadnjačkim trendovima, odnosno trendovima koji vladaju među razvijenim zemljama. U Hrvatskoj je prvenstveno neophodno smanjiti porezno opterećenje rada, a to ne samo da će doprinijeti povećanoj potrošnji i povećanju raspoloživog dohotka građana, već i otvaranju i zadržavanju novih radnih mjesta, povećanju troškovne konkurentnosti, otkrivanju novih mogućnosti ulaganja.

Također, u svim zemljama članicama se može vidjeti trend povećanja plaća uslijed povećanja stupnja obrazovanja, što govori o tome da je vrlo važno ulagati u mlade ljude i omogućiti im kvalitetno obrazovanje, ali i stvoriti im uvjete za ostanak u Hrvatskoj, te zaustaviti „egzodus“ koji se odvija nakon ulaska u EU, te odlazak naših radnika u strane zemlje.

Što se tiče minimalne plaće, u radu se moglo vidjeti kako postoje drastične razlike u pojedinim državama, ali to je i razumljivo obzirom na to da je različita i visina i kriteriji za izračun minimalne plaće. Uvođenje jedinstvenog modela minimalne plaće nešto je o čemu se još uvijek priča te što nije službeno zaživjelo, međutim uvjeren sam da će i to donijeti brojne prednosti i koristi zemljama članicama te građanima koji zarađuju tu minimalnu plaću.

Budući da se Europska unija predstavlja kao izrazito socijalna tvorevina, zajednica zemalja kojima je vrlo važno pitanje socijalne kohezije, smanjenja siromaštva, zaštite mladih te osiguranja dostojnog života za svakog građana EU, može se očekivati da će se u budućnosti

zemlje okrenuti sve većem iskorištavanju i povlačenju sredstava iz EU fondova, za što je neophodan kvalitetan kadar za pripremu i provedbu projekata. Svaka zemlja ima jednaku mogućnost napredovati, a treba se ugledati na one zemlje, poput Poljske, koje su maksimalno iskoristile svoje članstvo u EU te povukle maksimalna sredstva iz fondova, u kojima leži rješenje svih problema s kojima se suočavaju države članice.

Literatura

Članci i publikacije:

- Buterin, D. Blečić, M. (2013): *Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku*, Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 1, No. 1
- Grdović, Gnip, A., Tomić, D. (2010): *Koliko duboko ruka države zadire u džep radnika?* Financijska teorija i praksa, Vol. 34, No. 2
- Nestić, D. (2009): *Plaće u Hrvatskoj: trendovi, problemi i očekivanja*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 1-2
- Kesner-Škreb (2004): *Porez na dohodak*, Financijska teorija i praksa, Vol. 28, No.1
- Sarić, I. (2014): *Sustav minimalne plaće u EU*, Pravni vjesnik, Vol. 30, No. 2, Zagreb

Web izvori:

- 55 preporuka za povećanje konkurentnosti Hrvatske, Nacionalno vijeće za konkurentnost, dostupno na: www.vlada.hr/hr/content/.../file/55_preporuka.pdf, (19.8.2015)
- Ciljevi Strategije Europa 2020., dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_hr.htm, (1.9.2015)
- Izvješće o lakoći trgovanja, dostupno na : <http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?art=522&sec=2>, (16.08.2015)
- Europska komisija (2013): *Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju uz komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2014.*, Bruxelles, str. 5, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_hr.pdf, (28.09.2015)
- Europska komisija (2014): *Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju uz komunikaciju Komisije o Godišnjem pregledu rasta za 2015.*, Bruxelles, str. 12, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2015_hr.pdf, (28.09.2015)
- Kapural, M. (2005): *Sloboda kretanja radnika u proširenoj Europskoj uniji i njezin utjecaj na Hrvatsku*, Institut za javne financije, Poglavlje 4., str. 85, dostupno na: <http://www.ijf.hr/Eu3/kapural.pdf>, (1.7.2015)
- Kroflin, M. (2013): *Pregled stanja hrvatskog gospodarstva i javnih financija*, listopad 2013., Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja, Zagreb, dostupno na: http://www.nsz.hr/datoteke/13-14/Stanje_u_gospodarstvu_Listopad_2013.pdf, str. 3, (23.08.2015)

- Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, dostupno na: <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=450>, (11.08.2015)
- Mudrinić, I. (2014): *Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2013 – 2014: pozicija Hrvatske*, dostupno na: <http://www.konkurentnost.hr/Default.aspx?sec=78>, (15.8.2015)
- Narodne novine (2007): *Metodologija za statističku primjenu nacionalne klasifikacije djelatnosti 2007.-NKD 2007.*, dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_10_102_2994.html, (30.08.2015)
- Politika zapošljavanja EU, dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.3.html, (28.08.2015)
- Prirez porezu na dohodak, dostupno na: http://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/prirez_porezu_na_dohodak.aspx, (25.08.2015)
- Radni dokument službi Komisije, Izvešće za Hrvatsku 2015., Bruxelles, dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_croatia_hr.pdf, str. 4, (25.8.2015)
- *Statistički ljetopis 2008*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2008/PDF/10-bind.pdf,
- *Statistički ljetopis 2014*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2014/sljh2014.pdf, str. 188, (28.08.2015)
- Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne uključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.), dostupno na: <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/Strategija-siroma%C5%A1tvo-27032014.pdf>, (1.9.2015)
- Zapošljavanje i socijalna pitanja, dostupno na: http://europa.eu/pol/socio/index_hr.htm, (29.08.2015)

Popis slika

Slika 1. Troškovi rada i razine poreznog opterećenja.....	26
--	----

Popis tablica

Tablica 1. Osnovne sastavnice potrošnje i udio ukupne potrošnje u BDP-u.....	7
Tablica 2. Stope i razrez poreza na dohodak, od 1.1.2015.....	27
Tablica 3. Ciljevi strategije Europa 2020.....	32
Tablica 4. Nominalne i realne vrijednosti bruto domaćeg proizvoda.....	43
Tablica 5. Deficit proračuna opće države.....	50
Tablica 6. Minimalna plaća u odnosu na mjesečnu prosječnu plaću za 2012. godinu.....	55
Tablica 7. Mjesečna minimalna plaća u Eurima za 2013. te minimalna plaća po satu u siječnju 2014. godine.....	56

Popis grafikona

Grafikon 1. BDP, zaposlenost i plaće tijekom tri faze gospodarskog razvoja Hrvatske.....	3
Grafikon 2. Kretanje BDP-a percapita u RH za razdoblje od 2000. do 2014., USD.....	4
Grafikon 3. Stopa rasta industrijske proizvodnje za razdoblje od 2000. do 2014.....	5
Grafikon 4. Kretanje stope inflacije za razdoblje od 2000. do 2014.....	6
Grafikon 5. Kretanje prosječnog srednjeg tečaja HRK/EUR za razdoblje od 2000. do 2014.....	6
Grafikon 6. Bruto inozemni dug Hrvatske za razdoblje od 2000. do 2014., u mil. EUR.....	8
Grafikon 7. Dug opće države, u mil. HRK.....	9
Grafikon 9. Inozemna izravna ulaganja u RH, u mil. EUR, za razdoblje od 2000. do 2013.....	10
Grafikon 10. Struktura izravnih stranih ulaganja u RH od 2000. do 2011. godine.....	11
Grafikon 11. Realni uvoz i realni izvoz u Hrvatskoj i EU 10.....	12
Grafikon 12. Vanjskotrgovinska bilanca Hrvatske za razdoblje od 2000. do 2014., mil. USD.....	13
Grafikon 13. Rast plaća i cijena.....	14
Grafikon 14. Kretanje neto plaće za razdoblje od 2000. do 2014., u HRK.....	15
Grafikon 15. Omjer prosječnih plaća i BDP-a.....	16
Grafikon 16. Godišnji prosjek broja zaposlenih za razdoblje od 2000. do 2014.....	17
Grafikon 17. Kretanje stope registrirane nezaposlenosti za razdoblje od 2000. do 2014.....	18
Grafikon 18. Registrirano zaposleno stanovništvo i stopa nezaposlenosti.....	18
Grafikon 19. Stopa nezaposlenosti i realne plaće.....	19
Grafikon 20. Ukupno upotrijebljena sredstva i ukupno raspoloživa sredstva, prosjek po kućanstvu, u kunama, 2003.-2007.....	20
Grafikon 21. Struktura osobne potrošnje kućanstava u 2007. godini.....	21
Grafikon 22. Prosječna mjesečna bruto plaća (lijevo) i prosječna mjesečna isplaćena neto plaća (desno) prema NKD-u 2007. i spolu za 2012. godinu.....	22
Grafikon 23. Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu u 2012.....	23
Grafikon 24. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i spolu u 2012.....	23
Grafikon 25. Kretanje stopa zaposlenosti u EU-28 i europodručju za dobnu skupinu od 20 do 64 godine.....	28

Grafikon 26. Kretanje stopa zaposlenosti od drugog tromjesečja 2008. godine do 2013. godine po državama članicama.....	29
Grafikon 27. Kretanje stopa nezaposlenosti u EU-28 nakon 2003. – ukupna stopa, mladi, stariji radnici i niskokvalificirani radnici.....	30
Grafikon 28. Kretanja nominalne jedinične cijene rada u EU-28, prosjek godišnjih promjena 2003.-2008. i 2009.-2013.....	36
Grafikon 29. Promjena ukupnog poreznog klina između 2011. i 2013. godine po komponentama.....	37
Grafikon 30. Stopa mobilnosti u državama članicama prema godinama boravka, 2013.....	40
Grafikon 31. Prosječna stopa zaposlenosti u razdoblju 2009. do 2013.	41
Grafikon 32. Struktura stanovništva u radnoj dobi (15-64) prema ekonomskoj aktivnosti u zemljama EU i Hrvatskoj u 2008. godini.....	42
Grafikon 33. Dostizanje prosječnog BDP-a po glavi stanovnika u EU.....	44
Grafikon 34. Konkurentnost usporednih zemalja EU za razdoblje od 2005 – 2013.....	45
Grafikon 35. Usporedba konkurentnosti Hrvatske sa zemljama istočne i jugoistočne Europe.....	46
Grafikon 36. Struktura rashoda prema klasifikaciji funkcija poslova za 2012. godinu.....	51
Grafikon 37. Prosječni mjesečni dohodak s obzirom na stupanj obrazovanja, 2010.	52

Sažetak

Plaće su jedna od najintrigantnijih tema u ekonomsko-socijalnim analizama zbog svoje dvostruke uloge. One su, s jedne strane, dohodak radnika ostvaren kao naknada za obavljeni rad. Za radnika i njegovu obitelj plaće su najčešće dominantan izvor sredstava za život, koji uz to radniku donosi osjećaj korisnosti ili vrijednosti. S druge strane, plaće su trošak poslovanja za poslodavca, i to vrlo značajan trošak po svom opsegu. U radu su prikazana kretanja plaća u Hrvatskoj u odnosu na Europsku uniju, pri čemu će se vidjeti da su plaće u Hrvatskoj jedne od najnižih plaća u odnosu na ostale članice.

Ključne riječi: plaća, porezno opterećenje, cijena rada

Summary

Salaries are one of the most intriguing topics in economic and social analysis because of its dual role. They are, on the one hand, income is recorded as a compensation for work performed. For workers and their families pay are usually the dominant source of livelihood, which in addition to the employee brings a sense of usefulness or value. On the other hand, wages are a business expense for the employer, and very significant cost in scope. The paper presents the wage developments in Croatia in relation to the European Union, where it will be seen that wages in Croatia one of the lowest salaries in relation to other members.

Keywords: wages, tax burden, labor cost